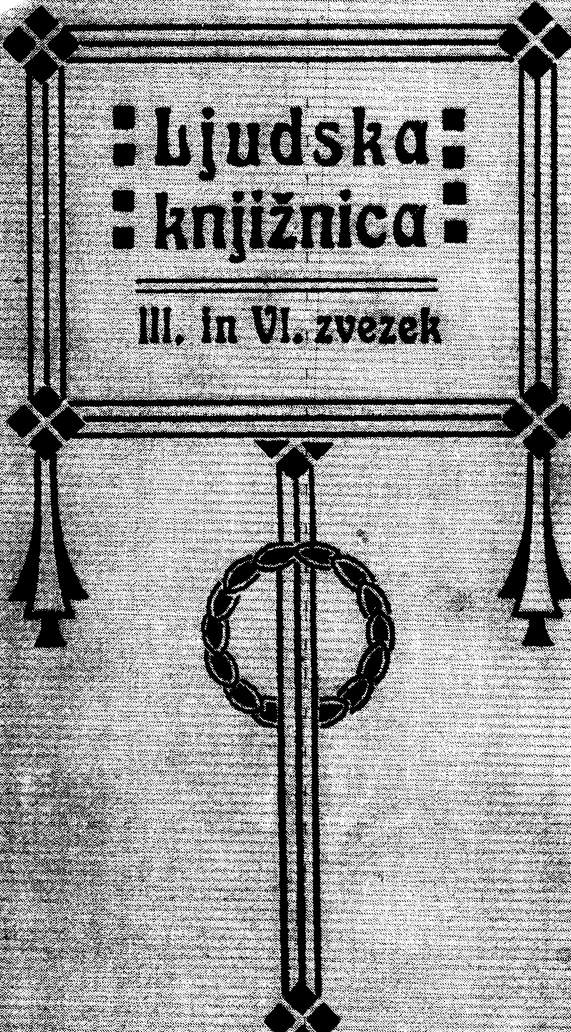

8,50¹

■ Ljudska ■ ■ knjižnica ■

III. in VI. zvezek

Med plazovi.

Povest tirolskega gorskega župnika.

I.

Kaj daje mlademu duhovniku tako moč, da kljubuje vsem težavam, ki ga čakajo v neprijazni samoti visokih gorskih vasi? Ali ga tako okrepi moč prve svete daritve? Ali navdušenje za častiti stan od tistega dne, ko obleče talar in kolar? — Mladi duhovniki odhajajo pogumno v pusti gorski svet in izpolnjujejo svoje dolžnosti tako, da jih morajo občudovati vsi, ki poznajo tako življenje, in spoštovati zastopnike stanu, ki žrtvuje v službi krščanske ljubezni do bližnjega vse, imetje in življenje, do konca trudapolnega zemeljskega bivanja, ki je prazno zunanjega veselja. Pač ima Tirolska nekaj lepih, prijetnih dolin in ondi župnije, ki so manj težke, nego župnije v hribih; ondi je služba lažja in tako župnijo dobiti se smatra kakor dar z nebes; toda v gorske župnije gre duhovnik rad, iz pokorščine, dasi ve, kaj ga čaka tam gori: Ne samo trdo življenje od onega dne naprej, ko prevzame župnijo, ampak včasih tudi smrtna nevarnost, ko opravlja svojo službo. Vsak tirolski duhovnik takoj uboga, če ga pozove škof, in se napoti po strmih rebrih proti samotnemu župnišču, po stezah, ki noben voz ne more iti po njih. Samo ena stvar ga ustavi, da ne posluša povelja, zima s svojimi neizrečenimi težavami, ki se pa nanje pri škofiji iz lahkoumljivih razlogov kolikor mogoče ozirajo, če koga na novo imenujejo ali prestavijo. Seveda vremenske nezgode hude gorske zime s tem niso odpravljene. Ko je gorski župnik enkrat na svojem mestu in ga sneg od vseh strani obdaja,

mora pač sam gledati, kakó bo pretolkel dolgo zimo in prebil samotno življenje ter izpolnjeval svoje težke dolžnosti. Že v bogoslovju se bojé, da ne bi prišli za župnike v kako samotno župnijo, o nevarnostih plazov in sneženih zametov govoré mladi bogoslovci že takrat, ko so še v varnem zavetju semeniških zidov, in s tihim strahom pričakuje novomašnik škofovega pisma, ki mu bo odločilo prvo službo. Gorske župnije, ki so nevarne zaradi plazov, ne smejo biti nikdar brez duhovnika, in če živijo planinci v neprestani nevarnosti, mora tudi duhovnik opravljati med njimi svojo sveto službo.

Vasica, v kateri se godi naša povest, je kakor pilepljena na strmo reber, ki je daleč na okoli razvpita zaradi plazov, kateri pustošijo vsako leto te kraje po cele mesece, odkar so nespametni ljudje posekali gozde. Nekaj čudno zgrajenih hišic, spodaj iz kamna, zgoraj pa iz neobdelanih hlodov, stoji okoli župne cerkvice, druga poslopja pa se tiščijo ob robu gozda, skednji in stogi pa so razstreseni po strmini. Nekdaj je bila tukaj planina, počasi pa je nastala iz planšarskih koč vasica; ljudje so se rajši stalno naselili v tej mrzli višavi, kot da bi morali vedno hoditi težavno pot z gore v dolino in zopet nazaj. In žilavi planinec si zida vedno iznova svoje revno bivališče tukaj gori, naj mu ga plazovi še tolikrat odnesejo.

Marsikateri kmet, ki dobro vé, kod se navadno privale plazovi, se umakne kolikor mogoče in si sezida hišo na varnem kraju; toda vselej pa to iz različnih vzrokov ni mogoče, in kdor ima n. pr. svojo kočo tik cerkve, nikdar ne zapusti varne bližine božje hiše. Zakaj staro izročilo v vasi pravi, da so plazovi v teku stoletij odnesli že vse hiše ali

vsaj deloma porušili, samó cerkvici so še vselej prizanesli; njen strmi zvonik moli še zmeraj trdno kvišku. O groznih viharjih, o stiskah, ki so jih povzročili snegovi in plazovi, pripovedujejo pač stari nagrobni kamni, ki jih je odneslo v dolino, pa so jih potem s težavo zvlekli nazaj na vrh in jih vzdali v razpokli pokopališčni zid.

Štiri ure hodá je iz doline do naše gorske vasice, in čez to gorsko pot se približno na dvajsetih mestih — kakor pripovedujejo ljudje — spomladi valé plazovi in vednó je bilo to visoko gorsko selo najbolj v nevarnosti. Pa vendar se ljudje ne umaknejo, oče zapusti sinu posestvo in tako gre naprej od rodú do rodú; če plaz razruši hišico, pa jo planinec iznova postavi, kakor lastavica svoje gnezdo, ki se naseli semtertje za malo časa v tej samoti.

* * *

Pred davnimi leti je zatisnil v tej samoti svoje trudne oči star župnik in vaščani so s solzami v očeh pokopali ljubljenega pastirja na malem pokopališču. S težavo je grobar izkopal grob skozi seženj debel sneg, ljudje pa so stali visokó okrog na snegu in molili za preminulega duhovnika. Marsikdo se je med tem plašno oziral na strmo višavo, če se ne bo morda med tem žalostnim opravilom utrgal kak plaz in vse odnesel v globino. Čeprav je bilo južno vreme, je tačas sneg vendar še ostal pri miru; pa še isto noč je gromeče bobnenje oznanjevalo pogubo; več hiš se je porušilo, njihove prebivalce pa so našli mrtve spodaj v potoku, stisnjene med skale.

Vsi so vedeli, da v tem času, ko so nagromadeni zametje zapirali vsa gorska pota, ni misliti, da bi prišel novi župnik; župnišče je ostalo zaprto, dokler se ni počasi, oj, tako počasi, zbudila pomlad in iznova oživila upanje, da pride novi župnik. Samo če bo pravi planinec, so dejali vaščani, ki potrebujejo utrjenega dušnega pastirja, moža, ki je vzrastel na planinah, ki je vsem naporom tudi kos in bo mogel skupaj z njimi siromašno živeti. Naznanilo, da jim je umrl stari, obče spoštovani župnik, je sestavil župan in ga sam nesel dol na malo poštno postajo, ne brez nevarnosti za lastno življenje; poštna upraviteljica pa je skrbnemu možu povedala, da pismo ne pojde tako hitro naprej, ker poštni sluga zaradi zametov ne more par tednov nikamor.

Tako je počasi prišla pomlad, ki je na gori skoraj hujša kot zima, katera priveže človeka na sobo. Pobočje naše gorske vasi je obrnjeno proti solncu in ob lepih pomladnih dnevih se taja sneg, na dnu pa še dolgo ostane ledena skorja, ki z vso silo oklepa neznansko strmi breg tudi še potem, ko je dež že skoro popolnoma vzel ves sneg. V tem hudem času, ko se zima še ni čisto končala, pomlad pa še ne prav začela, morajo vaščani na vrtoглаvi višini natanko paziti, da nihče ne gre na pot, bodi gor ali nizdol, če nima čevljev oboroženih z ostrimi derezami.

Pri županu se je zbralo nekaj občanov in ker ni v vasici nobene gostilne, jim ponudi od časa do časa župan kak kozarček, da si zmočijo usta in privežejo dušo. Vaščani se menijo, da bo zdaj pač čas, da pride novi župnik; mladini je treba pouka, stari si želijo tolažbe, bolniki obiska in cerkev tudi ne sme dlje ostati prazna. Pot do najbližje dolinske

vasi je predolga in preutrudljiva. Če greš ob takem času tja k maši, zgubiš pol dneva in še za zdrave ude si v nevarnosti.

Župan je z ljudmi enih misli, posebno ker je župnik obenem tudi učitelj v revni vasi, ki ne more posebej plačevati učitelja. Ono pismo, kjer je župan naznanil smrt starega župnika in prosil za novega, je moralo vendar že davno priti škofu v roke in glede novega župnika je gotovo tudi že vse uravnano. No, zdaj so le radovedni, kdo jim je odločen za župnika, to se pravi, če bo mogel priti v ta kraj ob takem vremenu. Če je mestni otrok in razvajan človek, se mu ne bo mudilo in bo rajše čakal, da planine ozelené, da bo mogel lepo zložno splezati na višavo, no, in potem se že vé, kaj morejo od »novega« pričakovati. Če je pa pravi Tirolec, ki je vzrastel v gorah, potem je upati, da kmalu pride. O tej važni stvari se pomenkujejo vaščani in kadijo pri tem svoj grobi tobak, da sedijo kmalu v gostem dimu in drug drugzega komaj razločijo.

Od streh kaplja voda, solnce je čez dan že nekoliko stajalo sneg in vodice brzijo kakor drobne kače po rebri, ki je na nekaterih krajih že kopna, večinoma pa še nosi nevarni ledeni oklep.

Župan je stopil pred vrata, da bi parkrat dihnil vaše svežega zraka, in rdeče solnce je sijalo z zadnjimi žarki v zakajeno vežo. Ostra gorska sapa brije čez vrhe; ne bo minila ura, pa bodo zamrznili potočki — neprestan boj med pomladnim solncem in trdoživo zimo v tem planinskem svetu.

Neko škripanje od tam spodaj zbudi županovo pozornost; najbrž gre kdo z derezami po strmini navzgor; in kaj tacega je za samotno planinsko vas že velikanski dogodek.

Čez dan ni nihče zapustil vasi; vsak mora mimo županove hiše in on bi bil moral vsakega videti, ker celi dan ni storil koraka iz hiše. Po pisma si morajo vaščanje sami hoditi, globoko dol v dolino, toraj ne leze poštar pod noč navkreber. Kdo pač gre?

Ravno v zadnjem rdečem solnčnem svitu se prikaže črno oblečena postava; krepko zadira z nogami dereze v ledeno skorjo in ost dolge, okovane palice ropoče ob zamrzlih tleh; zasopel se ustavi popotnik, pa že v istem trenutku zakriči na ves glas: »Ogenj!« ter steče hitro k poslopju zraven cerkve, ki mu šviga plamen iz oken.

Kakor od strele zadet se zdrzne župan pri tem vzkliku, in še predno more pogledati, kje gori, je že skočil mimo njega pozni popotnik tja k goreči hiši. Klic je hitro zbral kmete; hipoma pridrvijo, pa preveč so se prestrašili, kar nič ne morejo gasiti, osupli stoje pred hišo, iz katere šviga ogenj.

Pri enem oknu, ki ga razsvetljuje ogenj, se prikaže od znotraj neznani tujec, urno trga zavese na tla, meče odeje skozi okno in duši s suknjo plapolajoči ogenj. Ta zgled zgane ljudi. Z odejami potlačijo kmetje ogenj, drugi pa polivajo z vodo goreče pohištvo, in kmalu je ogenj v sobi pogašen.

Ostro doni popotnikov glas skozi noč: »Učite se od tega dogodka; pazite bolj na svoje otroke; kolikokrat so že napravili otroci veliko nesrečo, ko so se igrali brez varstva. Nevarnosti ni več, zdaj se le razidite!«

Kmetje osupnejo. Kako vendar ta tujec ž njimi ravna in jim ukazuje, kakor bi bil za gospodarja tukaj? Gore pa pozna in tako varno stopa z železom na nogah, kakor bi bil rojen tukaj gori.

Pol spoštljivo, pol radovedno vpraša župan tujca, če mu more kot župan s čim postreči, ali če mu sme ponuditi požirek žganja ali četrta rdečega vina, zakaj v vasi ni nobene gostilne.

Tujec bi vkljub pozni uri najprej rad videl župnišče, vsaj od zunaj, potem bi pa seveda prosil župana za gostoljubnost, dokler mu drugi dan ne prineso vaščani v koših njegovih reči gori v župnišče. On da je namreč novi župnik.

To je bilo veselje! Slednjič imajo spet duhovnega gospoda; in to pot posebnega možaka, pravcatega planinca, ki pokaže takoj, ko pride, da je cel mož. Kako žaré župniku oči ob tem veselju! Tako udanih src zares ni pričakoval. Tesno mu je bilo pri srcu, ko je lezel navzgor; še vedno mu je donelo na uho pomilovanje tovarišev, da mora ravno on, ki tako rad potuje in nosi tako velike misijonarske načrte v svoji glavi, priti v vas, ki je na celém Tirolskem najbolj razvpita zaradi sneženih plazov. Prijazni in pristrčni sprejem mu je prepodil vse plašne misli; z veselim pogumom gleda mladi župnik v prihodnost.

* * *

Zgodaj zjutraj zapusti par vaščanov z velikimi koši na hrbtu planinsko vas, da prevzamejo malo pohištvo novega kurata spodaj ob ozki dolinski cesti. Skrbno naložijo posamezne stvari; ta nese v trebušnatem košu posteljno opravo, drugi malo knjižnico, tretji obleko in različne drobnarije; tudi nekaj hišne oprave zvlečejo gor in jo oddajo v župnišče, kjer se kurat trudi, da bi si svoje majhno gospodarstvo prijazno uredil. Nekaj oprave je za-

pustil rajni župnik v oporoki z določilom, da naj za zmeraj ostane last župnišča. Dobri stari gospod je tako ukrenil, ker je pač videl, da bo na novo nastavljeni mladi duhovnik brez posebnega premoženja gotovo od srca vesel, če dobi kaj pripravljenega.

To je tudi res tako bilo; in novi kurat se je čutil čisto domačega in se je šalil z županom, da stanuje zdaj kakor grof. Seveda si grofje čevljev ne snažijo sami, je omenil stari kmet po svoji redkobesedni navadi, in s to pripombo je bilo načeto vprašanje, kdo bo pač novemu župniku gospodinjlil. Ženskam ta služba ni posebno ugajala; že stari kurat ni mogel dobiti nobene kuharice in se je imel zahvaliti za oskrbo svojih domačih opravil dobrosrčni kmetici, ki je pošiljala vsak dan svojo deklo za eno uro v župnišče. Mladi duhovnik prav nič ne vé, kje naj dobi kuharico; pa za silo mora biti tudi brez nje; saj je dosti župnikov na samotah, ki si morajo sami kuhati in celó dimnik ometati. Pa župan noče o tem nič slišati; to bi vendar škodilo soseski na dobrem glasu in bi moralo spraviti vas v sramoto, ko je že tako razvpita zaradi svojih plazov.

Ko se o tem menita, se spomni stari kmet neke daljne sorodnice, ki bi bila pripravna za gospodinjo pri duhovnem gospodu. Kuratu je to prav; samo pripomni, da ne more z denarjem kar razsipati in zaraditega kuharice ne bo mogel plačevati s svetlimi cekini. Sicer pa na par goldinarjev ne bo gledal, in če je poštena in zna kaj kuhati, se bo stvar ugodno uredila. Z velikim trudom je torej spisal župan pisemce ter ga oddal po nekem hlapcu na pošto. Da je bilo v pismu za kuharico tudi nekaj goldinarskih bankovcev za na pot, ki jih je dal

vrli kmet iz svojega žepa, tega župniku ni bilo treba vedeti, saj njegova blagajna po prihodu tako ni mogla imeti preveč denarja.

Čez nekaj časa je opravljala kuharica svojo službo tako, da je bil gospod popolnoma zadovoljen, in tudi župan je bil vesel, da je to reč tako dobro opravil. Skoraj malo preveč čedna je ta kuharica za gospodinjo v tem gorskem župnišču, si je mislil kurat sam pri sebi, pa to napako dobra kuha popolnoma odvaga, in kuharica je tudi pridna, tako da ni najti nobene pajčevine in nobenega madeža v hiši. Ne ravno bogato, pa vendar zložno ima torej urejeno novi župnik, in z živo gorečnostjo se posveti svojim dolžnostim. Kdorkoli potrka v župnišču, se mu gotovo odpre, in brez pouka, modrega sveta, tolažbe, in če treba tudi ne brez podpore ne zapusti nihče župnikove hiše.

: : :

Za mrazom in poledico je vendar počasi prišlo zeleno poletje, pa skoraj neprestano ga je spremljal dež, ki spridi seno, ustavi vsako rast in spravlja planince v razne nevarnosti. Že bobnijo studenci, nenavadno vodnati, v penastih slapih doli k ledeniškemu potoku, čegar divji, rujavkasti valovi odjedajo prst od ceste in pluskajo ob rodovitna polja. Hudourniki drvijo s sabo dračje in prod, kosi pobočja se odtrgajo, ker jih je voda izpodjedla, razrahljano gorstvo prikazuje svoje grozote — rahlo sestavljena gora se giblje kakor živa. Kjer ni trdno vkoreninjenega drevja in gosto zarastlega lesa na pobočju, tam se trga tenka ruša. Skale, skriljne stene se prikazujejo iz rahle zemlje, tiščijo naprej in letijo

nevzdržno po strinini v globočino. Prst in raztrgane ruše drčijo za njimi; sipni plazovi, ki se jih tako boje, se prožijo in uničujejo vsako življenje na njivah in travnikih. Zasuta je njiva na rebri, ki so jo obdelali z neizrečenim trdom; kjer je rastel oves, je zdaj sam prod in kamenje, ki ga največja pridnost ne more več izpremeniti v rodovitno zemljo. Če stoje stogi ali koče in hiše tem plazovom na potu, jih odrine sila drčeče zemlje proč in nese razbite deske in kose zidov daleč proč.

Prebivavci višave in cele ozke doline poznajo strahote gorstva, posebno ob vremenskih izpremembah. Po hudem dežju, po nevihtah ali neprestanem slabem vremenu jim naznanja odletavajoče kamenje, da se začenja rušiti. Popotnik na dolinski cesti mora bistro gledati na odskakujoče kamenje, paziti, da se izogne večjim skalam in si reši življenje. Pa tudi na rebrih je treba ob takem času previdno delati in hoditi, zakaj marsikatera »božja martra« (znamenje) pripoveduje, kako je tega in onega planinca zgrabilo, ko ga je nenadoma ujel sipni plaz.

Ravno ob času, ko se ti nevarni plazovi najraje prožijo, je prišel star hlapec po gospoda, da bi šel nekam obhajati. Gospod je bil ravno v šoli, pa kuharica je takoj šla v leseno poslopje, kjer je bilo stlačenih kakih dvajset otrok, da si pridobe pičlo omiko za poznejše težavno in revno življenje.

Umirajočega se ne sme pustiti, da bi čakal na tolažbo svete vere. Gospod izpusti torej otroke iz »šole« ter hiti domov, da se opravi za pot bolj po planinsko. Divji in pusti gorski kraji zahtevajo pripravne obleke: Noge se vtaknejo v težko nabite čevlje in celo dereze vzame kurat s sabo. Kmalu stopi z Najsvetejšim iz cerkve, pred njim pa nese

hlapec svetilko, zvonček in tudi okovano palico za gospoda. Le malo vernikov je opazilo pripravo za obhajilo; stopili so pred hiše, da izkažejo svoje spoštovanje Najsvetejšemu. Zvoniti ni bilo več časa; dušni pastir je nenavadno hitel, da ne bi bilo treba bolniku predolgo čakati.

Po strmi, kamnati stezi sta šla navzgor, dokler nista prišla na zeleno košenico, ki je bila nekdanj zaraščena, pa je služila potem za pašnik, ko so posekali gozd. Steza čez travnik je bila zaradi večne mokrote zelo polzka in težavna za hojo. Kurat je z rokami tesno držal Najsvetejše in je komaj naprej šel; parkrat je že padel na kolena, pa vselej se je vzdignil, včasih s pomočjo hlapca, ki je na tem kraju župnika opominjal k posebni previdnosti.

»Ta vlažni travnik je spodaj že čisto izpodjeden od vode«, pravi hlapec. Tukaj se bo gotovo kaj izpremenilo, kadar bo potok ali kaka odkrušena skala ali kako izruvano drevo povzročilo, da se začne cel breg nizzdol premikati. Posebno nazaj grede bo treba paziti, ker bi gospod kurat v mraku lahko zašel s steze. Komur se tukaj izpodrsne, se skotali v dolino in pride neprostovoljno v potokovo kopel, če sploh ostane še živ.

Duhovnik komaj sliši dobrohotno svarilo; v duhu vidi umirajočega, ki prošni zadnje tolažbe, predno odide na oni svet. »Naprej!« veli mladi gospod in naganja k večji hitrosti.

»Seveda!« reče hlapec in nirmra nekaj tacega, da prevelika naglica v tako divjem kraju prav nič ne pomaga, prehitro potnikove moči porabi, tako da ravno nasprotno doseže, namreč prav veliko zamudo. Pa mladi ljudje tako vse bolje vedo.

V istem trenutku se hlapec bliskoma obrne, zgrabi duhovnika za obleko in ga potegne s silno močjo par korakov nazaj. V hipu prižvižga od strani sem v dolgih skokih kamen, velik kakor glava, dovolj velik, da ubije vsakega, če mu prileti na glavo.

»Gospod župnik!« reče zdaj redkobesedni hlapec, »treba je gledati na pot in navzgor predse! Zdaj pa glejva, da prideva naprej, lahko zdrkneva še v globino!«

»Lojze, hvala ti, da si mi pomagal o pravem času!«

»Že dobro, gospod župnik!«

Molče leze hlapec spet naprej, vedno navzgor. Že jima stopijo strme stene planin pred oči in ledeniki bližnjih švicarskih velikanov kažejo blesteči zmrzli sneg, kadar namreč ostra burja nekoliko razžene velikanske megle, da se vidi skozi nje za malo časa novi sneg na vrhovih.

Kurat je hitro spoznal svoj položaj, pa nehoté je vprašal, če bo še dolgo trajala ta pot, ker mu že sapo jemlje; saj sta že zunaj stalnih selišč na planinskih pašnikih.

»Seveda!«

»Čakaj malce, Lojze, da se malo oddahnem. — Torej bolnik je planšar na kakem visokem pašniku?«

»Seveda!«

»Kaj mu pa je?«

»Zdravja ni.«

»Čisto prav, Lojze! Pa kaj ga je pripravilo ob zdravje?«

»Sneg!«

»Torej pridemo danes še do sneženih zametov?«

»Seveda!«

»Koliko časa pa je bil planšar pod zameti?«

»Oseminštirideset ur, kakor mrlič na odru; pa snega je bilo čedalje več in živine ni mogel rešiti.«

»Potem je živina izgubljena?«

»Ne, jaz sem jo prignal domu.«

»Pa planšar je zdaj gori sam in brez potrežbe?«

»Seveda!«

»Hitiva! Jaz se bojim zanj!«

»Naganjati prav nič ne pomaga, gospod župnik. Če še živi, ko prideva, je prav; če ne, more pa tudi prav biti. Ampak midva morava priti živa gor in nazaj. Pomislite to, gospod župnik!«

Druzega ni mogel duhovnik več spraviti iz ro-bavsa, ki je pa tvegaj svoje življenje, da je rešil kmetu govedo in ga prignaj v vas.

Spet gresta navkreber, včasih brez steze, čez prodje, po močvirnih travnikih. Skozi meglo ni težko razločiti sivih sten granitnega gorstva, ki molijo v čudnih oblikah v zrak. Dež je pač nekoliko ponehal, zato pa rosi mrzla megla in čeprav se od trudnega župnika kar kadi, ga vendar trese mraz na tej planini, ker si ne mara vzeti plašča iz nahrbtnika, da ne bi izgubljal časa, rajši koraka brez tega prepotrebne varstva. Že stopata po palec debelem snegu, ki se pa vidoma kopiči čim dalje in čim višje korakata. Slednjič se prikažejo planšarske koče, na njih pa velikanske kope snega, ki vsak trenutek pretijo, da bodo zmečkale lesene stavbe.

Hlapec išče svoje sledove od zjutraj, pa le semtertje jih more najti, ker jih je večinoma že zametlo.

Kakor bi hotel že od daleč deliti tolažbo, zazvoni hlapec z zvončkom, čegar glas nekako čudno

trepeče po zasneženi krajini tja do strmih skalnih sten.

Poletje bi moralo biti, tukaj gori je pa divja zima; koče so prazne, travniki debelo zameteni in ž njimi duhteča klaja. To bo še slabo do jeseni!

Pred kočo si otepe hlapec sneg s čevljev, pozvoni z zvončkoin ter vpraša:

»Prosim, častiti gospod, ali naj grem z vami noter?«

»Ne! Zunaj počakaj in zmoli par očenašev za planšarjevo dušo!«

Ne da bi se kaj oddahnil, gre župnik ves zasopel v sobo in stopi k planšarju, ki je srčno hrepenel po svetih zakramentih za umirajoče.

S pristrčnimi, sočutnimi besedami nagovori župnik umirajočega, pa ta se ne gane in ostane nem. Hitro se nagne župnik čezenj in mu potiplje žilo: bolnik je sicer mrzel, a ne še otrpel.

»Lojze!« zakliče duhovnik, nakar hitro pricepta hlapec. S skupnimi močmi se trudita, da bi priklicala planšarja k življenju, kar se jima nazadnje res tudi posreči. Lakota in mraz sta bila pospešila oslabljenje. Pa kako pomagati? Moke in mleka ni nič več; duhovni gospod ni vzel nobene jestvine s sabo. Lojze ga vpraša, ali naj da planšarju malo encijanovega žganja.

Župnik pritrdi. Počasi se planšar nekoliko oživi. Zdaj veli župnik Lojzetu, da naj gre spet pred hišo; nato izpove bolnika, kolikor mogoče, in pokliče Lojzeta nazaj. Skoraj milo se mu stori, ko obhaja bolnika; umirajoči pa se blaženo nasmehlja, toda takoj se ga pa poloti spet smrti podobno spanje. Duhovnik mu podeli še sveto olje, potem pa se obrne k Lojzetu:

»Kaj pa zdaj?«

Lojze skomizgne z ramami.

Mraz je v koči, da gre do kosti, pa komaj par polen je pod streho. Poletje je zdaj in veseli čas planinske paše, pa je padlo čez noč snega skoraj dva metra na debelo!

»Planšar ne sme ostati tukaj gori in žalostno umreti,« je pripomnil župnik.

»Kam pa ž njim?«

»Najprej dol v župnišče, naprej se bo videlo.«

Čeprav bi bilo treba zdaj duhovniku samemu krepčila, vendar se hoče takoj vrniti, posebno ker ga opominja pozna ura k naglici, ako hoče priti še pred nočjo domov. Lojze zadene skrbno v koc zavitega planšarja na rame, duhovni gospod pa si oprta Lojzetov nahrbtnik ter se opira na dolgo palico, da more varneje stopati.

Doli gre bolj počasi, ko gori; trudnost se polašča župnika, pa tudi Lojze ne more s planšarjem na ramah korakati kakor po navadi. Mnogo misli roji župniku po glavi, kako zvesto je planšar izpolnjeval svojo službo, kako je Bogu vdano živel, zdaj pa bo postal žrtev svojega težavnega stanu. In ta Lojze tudi ni slabši, čeprav je neotesan in poldivji človek. Zares težko je tako-le obhajilo.

»Pazite, gospod župnik!« je naenkrat zavpil Lojze, pa v istem trenutku je že omahnil duhovnik v stran, ker v svoji zamišljenosti ni pazil na pot, ter se je valil po strmini nizdol. Hitro položi Lojze planšarja na tla in steče v orjaških skokih za župnikom, da bi ga ujel, predno se zadene njegovo telo na štrleče skale. Vsled hlapčeve hitre pomoči in neustrašenosti se posreči rešitev in Lojze spravi župnika zopet na noge.

»Ta bo še lepa,« mrnra Lojze, ko pomaga duhovniku nazaj na stezo. »Drugič morate bolj paziti na pot, gospod župnik, in palico prav rabiti!«

»Jaz sem nekoliko oslabeled,« reče duhovnik, »težavna hoja me je utrudila.«

Lojze hoče planšarja zopet zadeti na rame, pa v tem hipu zasliši neko hropenje.

»Planšar umira, gospod župnik!« zakliče hlapec.

Hipoma je župnik pri umirajočem, en sam pogled mu pove, da je človeška pomoč zastonj. Hitro moli molitve za umirajoče. Lojze pa kleči poleg umirajočega odkrit in pobožno šepeče očenaš za planšarjevo dušo. Tulčči veter odnaša njiju glasove, od sten bobnijo vode, megle krijejo grozno samotni kraj in tih dež rosi na tla. Šumni ropot sproženega kamenja budi strahoten odmev, v stenah prasketa. drčanje in pokanje doni skozi vedno gostejši mrak. »Requiescat in pace!« šepeče župnik, hlapec pa moli: »Bog mu daj večni mir!«

Kaj sedaj storiti? Mrliča ne smeta pustiti v tej gorski divjini; nazaj v koč ga nesti bi bilo preda-leč in preveč kasno, v mrzli koči prenočiti pa se zdi še trdnemu hlapcu prenevarno. Zmučeni župnik bi si še smrt lahko nakopal. Seveda tudi hoja navzdol ni brez nevarnosti, in dolga, hudo dolga je še pot do vasi, pa morata jo prehoditi.

Da bi bil župnik vsaj nekoliko varen pred pa-danjem, koraka Lojze spredaj z mrtvim planšarjem na hrbtu; hlapcu je steza vendar bolj znana, in če gospodu izpodleti, bo padel vsaj na Lojzeta, ki je dovolj močan, da ga vzdrži.

Srednje hitro stopata oba skozi noč, ki je med-tem že nastopila. Nevarna in neprijetna hoja je bila to, ki je zahtevala skrajno previdnost in pozornost

vseh čutov. Čisto zmučen se vleče kurat le še s težavo naprej; vse moči mora zastaviti, da ostane tik za hlapcem, pa še zaostaja vedno bolj za njim. Večkrat je hotel poklicati za Lojzetom, naj gre bolj počasi; pa vselej se premaga, in ko hoče nazadnje od slabosti zavpiti, mu glas zastane in neslišno besedo prevpije bobnenje peščenega plazu, ki se je bližal od zgoraj — tla se zamajajo duhovniku pod nogami, zemlja začne drčati pod njim in v gosti temi kurat ne more videti, kam naj skoči, da pride na trda tla.

Bučanje nepričakovano nastalega plazu je hitro slišal tudi hlapec, pa njegovo tenko uho je čutilo, da gre bolj zadaj, da torej zanj ni nevarnosti. Pa vendar se obrne, kakor bi se hotel prepričati, če je župnik še tik za njim. Bog se usmili! Gospoda ni več!

»Gospod, kje ste!« zavpije prestrašeni hlapec.

Odgovori mu grmenje plaza, ki ruje drevje in vse drvi s sabo. V istem trenutku se je vsulo kamenje čez spodmolate stene, kakor toča je prasketalo, zemlja pa se je tresla pod udarci velikanskih skal.

Zdaj gre za življenje! Lojze vrže mrliča od sebe in se reši v divjem begu v bližnji gozd.

V dolgi brazdi je šel strašni plaz v globočino — kaj vse je pograbil s sabo, bo pokazalo drugo jutro. Votli udarci prsti in kamenega dežja spodaj v dolini kažejo, da je plaz prišel do konca. Grgraje se prerivajo valovi spodaj tekočega potoka skozi jez in v dolgih curkih pada težak dež na nočno, razdejano pokrajino. — — —

Vsled mraza in vlage se zbudi kurat iz omedlevice; njegove roke tipljejo okrog in čutijo vlažno zemljo.

Naenkrat mu je jasno, kaj se je zgodilo ž njim; plaz ga je potegnil v dolino, pa usmiljeni Bog je ču-

val nad njim ter ga rešil strašne smrti. Še tiči duhovnik v prsti in produ in gorka kri mu teče z glave; duhovnik pridno rije s tresočimi se rokami in se nazadnje vendar izkoplje.

Kam naj se zdaj obrne? Tik njega bobnijo valovi narastlega potoka; smrt naznanjajo vsakemu, ki se jim bliža. Na plezanje po plázovi poti ni misliti, ob potoku grede bi šel zmeraj bolj proč od vasi, namesto da bi se ji bližal. Poizkušati treba torej, kako bi se šlo poševno navzgor; pa skoraj pri vsaki stopinji pade nazaj na mehko prst.

Po vseh štirih leze kurat navkreber in sópiha od napora, dokler ne doseže z rokami vlažne trave, po čemer za gotovo spozna, da je zunaj plaza. S kratkim vzdihom se zahvali Bogu za rešitev iz največje sile in obleži na mestu; moč mu je pošla. Da bi lezel v temni noči navkreber po silno strmem pobočju, na to še misliti ni; kako lahko bi se oklenil kake rahlo stoječe skale in iznova padel v globino.

Dež lije kakor iz škafa. Spodaj grmi razdivjana voda — vse je črno okoli njega. Nobena nit ni več suha na njem, mraz ga pretresa do kosti, prstje se mu zasadijo v rušo, da ne bi izpodrsnil, pa kmalu mu od mraza otrpnejo in odpovedo.

Grozna noč!

Kaj ni to lučka, ki se premika semtertje kakor iskrica tam v višavi? Morda iščejo ponesrečenega župnika? Mar je šel hlapec vaščane klicat?

Luči je vedno več; zdaj se prikaže tu ena, tam druga; pa, oh! noben rešilni žarek ne sega doli! Ljudje iščejo vse previsoko gori; mislijo si pač, da ponesrečenec ni globlje doli; če pa je, da je mrtev.

Kurat zakliče na pomoč; ker pa leži ob strmem pobočju, se ne more vzravhati pokonci in tako mu

glas ne seže v zaželjeno daljavo. A ena lučka se vendar bliža, počasi, pa zmeraj bolj — hvala Bogu, Lojze s svetilnico išče po travi semtertje in prihaja nižje.

»Lojze, pomagaj!«

»Koj, koj! Že grem!«

Na dolgo zategnjen glas zadoni skozi noč in kakor vešče hite tudi kmetje z lučmi nizdol, dokler ne stoje slednjič v medli svetlobi okoli župnika, ki je bil ves trd od mraza in mu je Lojze ravno pomagal vstati.

Na dva moža naslonjen se vleče duhovnik navkreber. Skoraj nezvestnega ga prineso v župnišče, kjer je bedela kuharica v največjih skrbih. Hitro zavre ubogemu župniku vina, ki ga mora gospod izpiti kolikor mogoče vročega. Šele potem se vleže k zasluženemu počitku.

II.

Za deževnim poletjem je prišla krasna jesen, na veliko veselje ubogih planincev, ki so zdaj vsaj otavo spravili suho domov, in jim je tako dobrotljivi Bog vsaj nekoliko olajšal veliko škodo. Kdor ima zdrave roke, izgine zgodaj zjutraj iz vasi in se vrne šele pozno zvečer s planinskih pašnikov s košem sena na hrbtu. Trdnejši kmetje prevažajo otavo na nekakšnih saneh domov, in še na tretjakovico se sme računati, če ostane vreme dlje časa tako lepo.

Ob takih dneh je vse tiho v samotni vasi; samo prav majhni otroci, stari dedje in ženice ostanejo doma in počivajo ali pa vzamejo kako manjše delo v roke, kolikor jim slabotne moči še dopuščajo.

V pisanje zatopljen sedi župnik v svoji sobici in kadi iz svoje pipice. Skozi odprto okno vèje v sobo travniški duh; po rožah, ki so postavljene na oknu, iščejo medu pridne čebele, in semtertje obišče cve-tove kak okoren čmrlj, potem pa spet odbrenči.

Globooko resno je postalo župnikovo obličje od one viharne noči; vsled trpljenja, ki ga je užil tisto noč, je res postal bolan, toda mladost in planinski zrak pa skrbna postrežba so mu kmalu pomagale na noge.

Kakor izmrla stoji vasica na rebri; daleč na-okoli ni videti na samotni višavi nobene žive stvari. A glej! Po ozki stezi leze počasnih korakov navkre-ber nekdo, ki ga njegova obleka izdaja na prvi pogled za logarja.

In res je to državni logar iz trga tam v dolini, pa prihaja po opravkih v samoto. V senci prvega poslopja postoji mož in si oddahne, potem pa krene naravnost proti župnišču, da vpraša po gospodu.

Prijazno ga pelje kuharica v sobo do župnika, ki se ni malo čudil ob tem nenavadnem obisku.

»Cesarski gozdar pri župniku! Kako nenavaden dogodek!«

»Le norčujte se, častiti gospod! Pa šalo na stran! Moj obisk je služben, pa vendar tudi zaseben, zakaj imam neko prošnjo do Vas!«

Predno je še utegnil logar povedati svojo stvar, je poklical župnik kuharico, da naj prinese prišlecu kozarec vina. Žejni uradnik je parkrat prav dobro potegnil, potem je pa razložil svojo zadevo.

To je bilo kmalu povedano, pa težje je kaj ob-ljubiti; župnik mora reči, da se ne more utikati v take zadeve, kakor je lovska tatvina.

»Vi ne zahtevate od mene nič manj, kakor da se naj vmešavam v take sitnosti in Vam stikam za sumljivimi ljudmi ter jih prisilim s cerkvenimi pomočki, da opusté svoje kaznivo in protipostavno opravilo.«

»Res je takó, častiti gospod!«

»Ali pa imam jaz pravico do tega? Kaj mi ne more reči zadnji hlapec: Kaj te to briga!?«

»Naj le poskusi, hu . . .!«

»Prosim, v hiši katoliškega duhovnika se ne kolne!«

»Oprostite, častiti gospod! Saj veste, da imamo mi gozdarski ljudje nečedne in zarobljene navade! Jaz pa vendar mislim, da dušni pastir more in mora porabiti svoj ugled za to, da spravi farane z opomini na pot čednosti in jih odvrne od gozda.«

»Kaj bi ne bilo lažje, če bi ujeli gozdarski in lovski pomočniki lovskega tatu in ga spravili pred sodišče?«

»Seveda, častiti gospod! Pa v tem slučaju bi morali spraviti pred sodišče vse moško prebivavstvo, to pa ne gre kar tako!«

»Tako, kje je pa ta lepa soteska, kjer uganjajo vsi moški lovsko tatvino?«

»Pri Vas, prečastiti!«

»Ka-a-aj? Jaz ne vem ničesar o tem! To ni mogoče!«

»Pa je vendar takó, kakor pravim! Vaša vas je v vsem kraju najhujše gnezdo lovskih tatov!«

»To ni mogoče!«

»Pa je vendar res, kaj hočemo!«

»Jaz tega ne morem verjeti! . . . Pa če je res takó, potem je moja dolžnost, da jih začnem opo-

minjati. Na to se lahko zanesete! Prijetno mi pa Vaše poročilo ni, gospod logar!«

»To Vam prav rad verjamem! Meni tudi ni prijetno; posebno ker moram priznati, da smo čisto brez moči proti prekanjenosti Vaših faranov. Razun tega bi moral imeti namesto dveh lovčev stotnijo orožnikov, če bi hoteli vse poloviti.«

»Tako, tako! Pa kjer je toliko tatov, imajo gotovo svojega poglavarja. Kdo je ta?«

»Sum leti najbolj na nekega hlapca, Lojzeta po imenu.«

»Ka-a-aj? Moj Lojze, ta človek, ki me je rešil, ko sem se ponesrečil v plaz, in je tvegäl svoje življenje? Tisti Lojze, brez katerega bi bil jaz izgubljen? Ta človek, ki se ni bal za življenje, ko je šel po živino svojemu gospodarju? Ta Lojze . . . to ni mogoče!«

»Pa vendar je ravno ta najbolj prekanjen tat, kar jih je kdaj rogovililo po tirolskih lovskih okrajih.«

»To mi ne gre v glavo.«

»Tukaj se ne dá nič dvomiti, prečastiti!«

»Torej je prav za trdno Lojze poglavar lovskih tatov v moji fari?«

»Dà, gospod župnik!«

»Dobro! Kot dušni pastir si bom to stvar malo premislil. Seveda mi zdaj še ni prav jasno, kako naj dosežem, da se ljudje poboljšajo, ali morda celo popolnoma opustijo to protibostavno navado. Vendar Lojzeta bom še posebej vzel v roke.«

»Vso stvar izročam zaupno v Vaše roke, in se Vam že naprej zahvalim za Vašo pomoč. No, pa lepa hvala tudi za prijazno postrežbo. Z Bogom, gospod župnik!«

Krepko sta si stisnila oba gospoda roke in se ločila. Župnik je ostal sam v svoji tihi sobici. Zamišljen je gledal tja v veličastni planinski svet, in marsikateri prizor je stopil pred njegov duh. Kakšne strasti gospodarijo vendar v človeškem srcu! In kako čudno se človek izpreminja! Tu reši boren hlapec življenje svojega bližnjega brez strahu pred nesrečo, in — zaradi ene srne bi ustrelil zvestega logarskega uradnika in se še umora ne boji, samo, da ostane za malo časa prost! Strast, nesrečna strast! Kaj ni to v krvi? Kaj ne prešine vsakega tirolskega otroka kakor elektrika, samo če sliši o divji kozi? In on, ki je danes resen dušni pastir, kaj ni bil nekdanj ves srečen, če mu je zašla drobnica v višje kraje, kjer se pasejo že divje koze? Kako so mu šle oči za ponosnimi drznimi gamsi! Kako ga je veselil v mladih letih ta pogled in kako mu je želelo srce, da bi hodil s puško za to lepo divjačino in pobiral gamse drugega za drugim s pečin! Kako rad bi bil postal lovec . . . oh, kako rad! . . . pa prišlo je drugače, in v semenišču so mu prihajale želje, ki so gnale srce proti jugu, k valovom sinjega jadranskega morja, pa tudi te so ostale prazne želje. Vse, vse je drugače, kakor si je želelo mlado srce! Drugače, čisto drugače!

Zdavnej je že ugasnila zamišljenemu župniku pipa, ne da bi bil to opazil. Nekje na gori počí strel; župnik se zgane, toliko da mu ni padla pipa iz ust. Torej vendar! Logar ima prav! Kako je le moglo biti, da dozdaš še ni slišal tega pokanja in da se ni prav nič zanj zmenil! Res je slišal strele, pa si ni nikdar mislil kaj posebnega. Torej lovski tatje prebivajo v tej tihi, samotni vasi — in on sam govori ljudem s prižnice, da so vse stvari božje, vse, kar

leze in pa gre, ki jih je ustvaril nebeški oče za človeka. Prebrisani kmetje pa to izrabljajo in mislijo, da jim župnikove besede opravičujejo to tatvino. To napako mora popraviti — ali kako? Svojih lastnih besedij kurat ne more zatajiti, in nevarno bi bilo v prihodnji pridigi nasprotno oznanjevati. Pa tej razvadi se mora ustaviti.

Medtem, ko duhovnik še o tem pomišlja, potrka nekdo na vrata, in kuharica vpraša ponižno, ali naj gre v dolino kupit mesa za praznike. Zdi se ji, da je za gospoda župnika potrebna taka izpremema, ker je tako že cele tedne jedel same žgance in ječmenovo kašo.

Kakor v mislih izgubljen, mrmra župnik predse: »Dà, dà! Kmetje jedó divjačino, mi se pa davimo s polento!« Tiho odide kuharica, slišala je samo dovoljenje, vse drugo ji je postransko.

* * *

Ko se vrne zvečer župnik z izprehoda in stopi v župnišče, osupne, ker mu udari iz kuhinje preprijeten duh pečenke. Kakšno iznenadenje! Na naveden delavnik, in še zvečer, pečenko na skromni mizi gorskega župnika! Velikanska zapravljalivost! Takoj po molitvi vpraša kuharico, kako si upa zagrešiti tako razkošnost. Mar misli, da je vaški kurat bogat kakor Rotšild? Kuharica hiti pripovedovati, da se o zapravljalivosti ne more govoriti, ker je dobila pečenko po smešno nizki ceni; funt je veljal samo deset krajcarjev, in srnjak je bil čisto svež.

Kurata je kar zbadlo. Vedeti hoče, od koga je kupila divjačino.

Moj Bog, bila je tako lepa prilika! Kuharica je bila na potu v dolino. Tu gori se dobi sveže meso

samo takrat, če zakoljejo kako ponesrečeno živinče. in ko je šla navzdol. jo je srečal Lojze z debelo bisago na plečih. Pa mu je rekla, da je kuhinji v župnišču tudi enkrat treba izpremembe, in če bi Lojze kedaj slišal, da se divjačina kje dobi, naj to naznani v župnišču.

Ves prestrašen strmi župnik v kuharico, in grižlje mu zastane v grlu.

In Lojze je rekel, da takoj lahko pomaga, češ, da ravno nese srnjaka gosilničarju v dolino. Če mu dá kuharica en goldinar, ji takoj odstopi celega srnjaka. Take prilike ne bo spet kmalu, in kuharica je takoj naredila kupčijo. Pečenka je čudovito nežna. »Jejte vendar, gospod župnik,« sili kuharica.

»Nesi ukradeno pečenko takoj vun! Raje suh krompir s poštenjem, kakor ceneno divjačino iz tatarskih rok!«

Vsa začudena gleda kuharica župnika. Potem pa vpraša plaho, če gospod župnik res misli, da je srna . . . ukradena.

»Seveda! Kaj misliš, da bo logar ponujal divjačino kar pod nič in . . . Lojzetu naročil prodajo?«

»Nak, tega jaz tudi ne verjamem!«

»Torej! In nikdar več mi ne pridi v hišo divjačina iz takih rok. To si zapomni!«

»O jej! Lojzetu sem pa še rekla, da bomo v župnišču vselej radi kupili!«

»Še to povrh! Zmiraj lepše! Nesi to reč vun! Ne maram je videti nič več!«

Poslušno je pospravila kuharica z mize in vprašala, kaj naj počne z ostalo pečenko?

»Sama jo snej ali pa jo daj revežem; jaz ne pokusim nobenega koščka več. Kar je še ni rabljene, oddaj gozdarju. In še nekaj: kadar se Lojze spet

oglasi v župnišču, ga pošlji k meni, pa drugemu mu nič ne reci!«

»Že prav, gospod župnik. Lahko noč!«

Zopet sedi kurat sam v sobici, in lahak tobakov dim se kadi skozi odprto okno v topli večerni zrak. Kuratu gre dogodek bolj po glavi, kakor bi mu bilo prav, in beli si glavo, kako bi kmete najlepše odvadil od lovske tatvine.

Naenkrat zazvoni zvonček v župnišču in nekdo vpraša z razburjenim glasom po gospodu. Prestrašen pogleda kurat skozi okno in zakliče:

»Kaj je?«

»Hitro, gospod župnik, Lojze leži gori pri nekem kmetu . . . obstreljen in bo umrl!«

Naglo se preskrbi župnik z vsem potrebnim in teče k imenovani hiši ob gozdu.

Zmedeni stoje kmetje v veži; komaj morejo povedati, kako se je zgodila nesreča. S težavo spravi župnik iz njih, da je bil Lojze v gozdu in se je srečal z nekim logarskim uradnikom. Ta je bil urnejši in zdaj ima Lojze kroglo v telesu.

»In uradnik?«

»Ta je zdrav in je Lojzeta prinesel doli!«

»Kje leži Lojze?«

Župnika peljejo v zakajeno sobo, kjer je stokal lovski tat na revni postelji.

»Pustite me samega ž njim,« zapove kurat in kmetje se plaho umaknejo.

Hitro preišče duhovnik rano: krogla je zadela tik pod levo lopatico.

»Ali bom moral umreti, gospod župnik,« šepče Lojze.

»Zaslužil si že! Pa če gospod Bog hoče, boš ostal pri življenju.«

Kaj vse je z Lojzetom kurat govoril, kmetje niso mogli slišati, če so še tako vlekli na ušesa. Osramočeni so povešali glave, ko je župnik hipoma odprl vrata in jih zalotil, ko so prisluškovali, ter jim naravnost v obraz povedal, kako malopridni ljudje so! Potem pa je poslal nekega dečka v župnišče po obveze in, kolikor se je dalo, tudi opravil pri ranjencu zdravniško pomoč, dokler ni prišel okrajni zdravnik.

* * *

Kakor bi kaj slutili, so prišli v nedeljo zjutraj kmetje prav mnogoštevilno v cerkev; verjetno se jim je zdelo, da bo župnik na prižnici govoril o dogodku, ki bo spravil Lojzeta v ječo, kadar ozdravi; vsi so bili radovedni, ker se je vsak gospodar ali hlapec več ali manj pečal z lovsko tatvino. Kako je vendar mogel Lojze, ki je izmed vseh najbolj pretkan, biti tako neumen, da ni opazil pravočasno logarja? In kako je mogel čakati Lojze s strelom, da ga je logar prej zadel! Nerazumljivo! Redkokdaj je cerkvena tako natlačeno polna, kakor danes, in težko čakajo možje, da stopi duhovnik na prižnico.

Resno in svečano je začel kurat sveto daritev; po evangeliju odloži mašno obleko, zapusti oltar in gre po stopnjicah na prižnico. Ljudje si komaj upajo sopsti od pričakovanja, in srce marsikateremu plašno utriplje — kurat gleda tako čudno mrko na zbrano sosenko!

Slednjič je na prižnici. Pred Najsvetejšim pripogne koleno, pokrije glavo z biretom in začne pridigo. Danes ni nič navadnega ogovora, čudno! Kako trdo doni njegov glas! In njegovo oko kaže sveto jezo!

»Vidim, da ste zbrani vsi v božji hiši! Toda enega ni, ki ga je Bog kaznoval. Božje maščevanje bo za trdno doseglo tudi one, ki božji dar, svoje zdravo telo, zlorablajo za greh nad tujo lastnino, mesto da bi ga rabili za pošteno delo, ki skrunijo svoje ude s tatvino! Če je dal Bog, gospod in stvarnik sveta, človeku živali in divjačino, je to storil, da bi bile te stvari podložne človeku, ki je obdarovan z neumrljivo dušo in je ustvarjen po njegovi podobi. Pa kakor nihče izmed vas zaradi tega ne sme misliti, da sme vzeti svojemu sosеду govedo ali perutnino, ravnotako se ne sme lotiti gozdnih živali, zakaj vedite: to je tuja last; last države, če je gozd državen; last soseske, če je gozd soseskin. Z lovsko tatvino torej ne grešite samo proti postavi, ampak tudi zoper sedmo božjo zapoved! Tatvina in prikrivanje se je vgnezdilo v našo sosesko, in vaša dela kličejo božjo jezo, zahtevajo božjo sodbo, ki bo prišla s svojo ostrostjo nad vas! Gospod Bog vas opominja vse dni v letu, da stojite na robu groba; narava vam žuga vsak trenutek s smrtjo, in vendar grešite in nočete iti vase, pogledati v svojo grešno vest! Gorje vam trdovratnežem, ki ste se podvrgli slepi strasti! Imejte pred očmi, kar stoji zapisano v evangeliju o mitarju, da se je treba pokoriti in storjeno škodo povrniti. Kdor je torej divjačino kradel, mora postavnemu lastniku povrniti, kar mu je naredil škode s tatvino . . .«

»Stojte, župnik!« zadoni naenkrat neki glas izmed kmetov, ki vse neizrečeno razburi. Začuden ob tem nezaslišanim motenjem pridige pogleda kurat doli na jezno in razburjeno množico, iz katere se vzdigne neki kmet in zakliče na ves glas: »Župnik, Vi pretiravate! Mi nismo tatje! Mi stre-

ljamo divjačino, ki razdeva naše revne njive, pa zato še nismo tatje! In Vam nas ni treba sramotiti s prižnice . . ., Vi župnik, ki sami jeste ceneno divjačino!»

»Mir! V božji hiši imam samo jaz pravico govoriti! Mir! . . . Brez moje vednosti je kupila kuharica divjačino od Lojzeta, in noben kosček ni šel skozi moja usta, ko sem zvedel, odkod je: ostanek sem oddal na gozdarski urad. Enako zahtevam od vas, ki ste krivi greha! Popravite škodo po svojih močeh in varujte se, da vas kdo ne zapelje. Saj veste, da se trdovratnežem, ki ostanejo v svojih grehah, ne sme podeliti odveza pri sv. izpovedi! Zdaj molite, da vam bo Bog milosten! Amen!«

Komaj je zapustil kurat prižnico, da spet obleče mašno obleko in nadaljuje sveto opravilo, se že vzdigne več kmetov, da bi šli iz cerkve. Pa župan jim namigne, in vsi ostanejo, čeprav neradi, dokler ne slišijo: »Ite, missa est!«

Po božji službi stoje kmetje v razburjenem pogovoru okoli cerkve, dokler jim župan ne reče, naj si vzamejo župnikove besede k srcu in odidejo domov; zakaj kurat ima prav. Ne sme se več zanaprej tako loviti; če ne, bo prišlo še več nesreče. In zaradi motenja v cerkvi bo pa sam naznanil orožnikom.

To je pomagalo. Marsikateri gospodar in hlapec se ima bati orožnikov zaradi nedovoljenih potov po tujih lovih, in vsak si sam lahko reče, da je logarju lažje uiti kot orožnikom. In kdo more reči, kaj vse je župniku znano o skrivnih lovih? On mora dosti vedeti, če ne vsega, drugače ne bi govoril o tem s prižnice.

Čeprav je župnik pazil in delal celo večje sprehode po gozdu — nikdar več ni slišal strela in počasi

je sam začel verjeti, da je njegov opomin padel na rodovitna tla. Seveda ni nič slišal, da bi bil gozdarju kdo kaj povrnil; pa bil bi že napredek za splošno poštenje, če bi lovska tatvina ponehala ali se vsaj po večjem omejila.

* * *

Tiho so minevali dnevi in zima je zagospodarila na višavi. Že zdavnaj je pozabil gospod župnik na Lojzetovo reč, ko se oglasi nekega jutra gozdar v župnišču in pove, kako je vesel, da se je župnik tako odločno pobrigal za to stvar.

»Le pomislite, prečastiti! Ko je Lojze okreval, je prišel k meni in mi izročil kot odškodnino za ustreljene srne in gamse nekaj denarja, čeprav ne veliko, in me je prosil, da naj nič ne naznamim o tej odškodnini in pa da je priznal hudodelstvo.«

Kako je le župnik tega vesel! Torej vendar ni zastoj opominjal!

»Lep uspeh, častiti gospod! Samo ne verjamem, da bo dolgo tako ostalo.«

»Kako to?«

»Iz dveh razlogov ne: prvič, ker ni noben drug iz Vaše soseske dal odškodnine v denarju, in drugič, ker se je Lojze na moje vprašanje, če je zdaj pustil lovsko tatvino, kar na kratko odrezal, da tega še ne vé natančno!«

»Ne bi bilo napačno!«

Gozdar se je nato zahvalil za podporo, kurat ga je zavrnil, češ, da je storil samo svojo dolžnost, na kar je oni zapustil župnišče.

* * *

Predno se začne za vas doba odločenosti od ostalega sveta, hoče kurat še enkrat obiskati svojega duhovnega sobrata v dolini, in ker vreme ravno še ne obeta snega, se napoti gospod z gorsko palico po poti navzdol. Takole eno urico s tovarišem kramljati dé dobro, če se je treba za cele mesece odreči razgovoru z enako izobraženim človekom. Kako je vendar dolinski tovariš potraten pri kajenju! Župnik s samotne planine kadi zmeraj samo najcenejši tobak v pipi iz porcelana, dolinski župni pa trati denar za kube po grošu, ki mu torej požro skoraj desetino mesečne plače.

»Tako živijo zapravljevci!« se pošali planinec, si prižge ponujeno kubo in pije vodo.

»Ti si mi že pravi zapravljivec s tvojo vodko!« se smeje dolinec. »Hahaha! Čakaj! Ti si pa svoje farane trdo vzel v roke!«

»Kaj se ti moje ravnanje ne zdi prav?«

»Seveda, prijatelj, pa zdi se mi, da opomin ni za dolgo pomagal...«

»Kako to?«

»Ker hodi poglavar tvoje soseske zdaj na našo stran!«

»Ni mogoče!«

»Pa je vendar tako! Tega človeka moraš še posebej prijeti, če ne, ti vse nič ne pomaga in njegov zgled ti še druge spridi!«

Kozarec rdečega tirolca in čaša vode trčita složno skupaj, potem se pa duhovna gospoda ločita.

Ob Zdravi Mariji je bil planinski župnik spet doma in takoj je morala kuharica poklicati Lojzeta v župnišče.

V mraku je res prišel Lojze, poglavar lovskih tatov, pa tako ponižno stoji pred župnikom, da je težko verjeti, da je ta človek nepoboljšljiv tat.

Z resnimi besedami opomni kurat Lojzeta na njegovo obljubo iz tistega časa, ko je ležal obstreljen in prosil, da bi ga prevedeli; ali je že vse pozabil?

»Prav zares sem nesel denar gozdarju, gospod župnik!« jeclja hlapec.

»Dobro! To je bilo prav! Zdaj kradeš pa na drugi strani gore!«

»Odkod pa veste to?«

»Torej priznaš?«

»Ne priznam prav nič!«

»Potem se mi spravi vun, Lojze! Ti si in ostaneš malopriden! Vun!«

Lojze si tega ni dal dvakrat reči in hitro izgine iz župnišča. Pozneje se je župnik kesal, da se je tako razsrdil in pamet mu je rekla, da še sveta jeza ni velej dobra. Pa ta zanikarnež je vendar preveč malopriden.

* * *

Zima je prišla; več metrov debel sneg leži na višavi. Dvakrat na dan je treba odkidati pot od župnišča do cerkve, drugače župnik sploh ne bi več mogel priti do zakristije. Vaška mladina je pustila smuči, ker je sneg predebel, mesto tega se kratkocasijski otroci s tem, da skačejo s šolske strehe — šola je bila revna lesena kočica — na zasneženi vrt; pa še to veselje bo treba pustiti, ko zraste sneg še bolj visoko in ljudi čisto zapre v hiše. Kurat se mnogo trudi, da mu ostane vodnjak odkrit, iz kate-

rega dobiva pitno vodo in večkrat na dan mora sneg odstraniti.

Ravno kida gospod pri vodnjaku, ko pristopi Lojze in pove s skrivnostnim obrazom, da bi rad ž njim govoril.

»Kaj pa bi rad, Lojze?«

»Ne zamerite, gospod župnik! Pa to bi vam v župnišću rad povedal!«

»Potlej pa počakaj, da opravi svoje delo, ali pa mi pomagaj!«

Hitro vzame Lojze lopato in kmalu je vodnjak v redu.

»Tako, zdaj pa pojdi noter, pa dobro si sneg ostrgaj s čevljev.«

V sobi ga vpraša kurat, kaj ima na srcu.

Hlapec stoji boječe pred duhovnikom in vrti klub v roki; ne ve, kako bi povedal svojo stvar, tudi mu ni jasno, kako bo gospodu župniku ugajalo. Nazadnje pa začne:

»Ne zamerite, gospod župnik! Ker vi tako hočete, sem dal gozdarju denar za divjačino in sem povrnil škodo. Ne zamerite, sem pa spet denar prinesel, topot k vam! — Jaz vam dam polovico izkupička, vi mi dajte zato — odvezo...«

Župnika bi bilo skoraj obrnilo, in vroča kri mu je stopila v glavo; sveta jeza in neizrečen srd ga obideta pri tej nezaslišani zahtevi in tlesk — dobi hlapec zaušnico, da se opoteče, in predno more kurat odpreti vrata, je Lojze že zunaj, roko na bolečem licu...

Dolgo je hodil župnik gori in doli po sobi, da bi si potolažil razvneto kri. Počasi se je malo umiril in pamet mu pravi, da je prav storil, ko je z udarcem kaznoval to nesramno zahtevo; toda vest ga spomni

na to, da se duhovnik nikdar ne sme lotiti bližnjega. Zdaj je pa z Lojzetom nasilno ravnal in ga na vso moč udaril! Kurat sklene prostovoljno se pokoriti za to dejanje, ki bi se morda še dalo opravičiti. S tožnim smehljajem vzame svojo ljubo pipico, odpre okno in jo zavihti daleč v sneg in usta mu pri tem šepečejo: »Poravnati hočem to napako in nič več ne bom kadil! Odpusti mi, Gospod, to prenagljeno dejanje, jezo, strast, in sprejmi milostno ta pravni dar.« — —

Kar ni dosegla pridiga — udarec na Lojzetovo lice je naredil velikansko izpremembro v mislih lovskih tatov po vasi. Ravnanje njihovega župnika in močni udarec se je zdelo vaščanom silno imenitno: začeli so se bati odločnega dušnega pastirja in so opustili lov. Mislili so si prav priprosto: če je kurat močnega Lojzeta z eno samo zaušnico tako zdelal, bo prihodnjemu lovskemu tatu polomil vsa rebra, ko ga pride prosit odveze. Brez župnika pa se ne da živeti, in tako se je ta nerednost vedno bolj manjšala na veliko veselje logarjevo.

III.

Dolgo že sneži; noč in dan padajo snežinke; tiho se kupiči velikanski sneg, proti kateremu je človek čisto brez moči. Gora in dol, vse je pokrito s snegom seženj na debelo, spodaj ob ozki dolinski cesti so izginili v zametu kažipot, vtesnilo je potokovo strugo in neprestano pada sneg na valove, čim pridnejše odjedajo belo odejo. Na drevju se že kaže škoda po snegu, slabejša drevesa ne morejo na vejah

več nositi težkega bremena; sneg jih tišči k tlom in napravlja široke luknje v brezlistne vrhove, celo trpežno smerečje stoka pod silno težo.

Gorje strehi, ki ni trdno zgrajena, sneženo breme je ogromno, in še raste od ure do ure. Skednji in kočje kažejo po eni strani vsaj pomalem še vedno temnorjavo preperelo barvo lesa, pa precej prihodnji veter jih bo že pobelil.

Marsikateri vaščan je že nehal bojevati se s snegom in je pustil, da je zamelo lišo, ker kidanje tako nič ne pomaga. Potrebno vodo daje sneg, in krompir pa turščična moka je hrana jetnikov neprijazne planinske zime. Vedno manj otrok prihaja v šolo, in tudi v božji hiši je ob nedeljah vedno manj ljudi. Ljudje ne morejo več iz hiš in samo najbližji sosedje si morejo komaj z vsemi močmi za silo odkidati pot, tako da se da hoditi vsaj med najbližjimi hišami, pa do župnišča in cerkve.

Pri tem vzbuja župnikov zgled k neprestanemu boju zoper sneg; župnik kida namreč sam po cele ure v potu svojega obraza in pridno pometa z župniške strehe sneg, da ne bo pritisk premočan.

Vaščani niso videli nad sabo cel teden drugega, kakor snežinke, pada oče od sivo zastrtega neba, ki so nakopičile sneg že dva sežnja visoko. Res stopica gospod dan na dan skozi sneg do samotno stoječe šole; pa ker si upa samo še par dečkov iz najbližjih hiš priti v šolo, se mora pouk za dlje časa popolnoma opustiti.

Župnik se je pripravil na hudo zimo in poskrbel za živež; pa to dolgotrajno sneženje je hujše, kakor se je bal, in bridka skrb ga obide; lahko si misli, kako mora biti pri srcu planincem, če kdo zboli; brez pomoči, brez tolažbe! Naj ga še tako sili njegova go-

rečnost, nikamor ne more; tesne so meje, v katere vklene onemoglega človeka velikansko sneženje. Da more vsaj v cerkev, si je izkopal duhovnik pot kakor kak rov v rudniku, in tako visoke so že stene na obeh straneh, da še snega ne more več metati čez nje. Treba je sneg v rovu steptati, a za to opravilo ne kažejo sosodje nobenega veselja več; vdajo se v to, kar jim je vsojeno, in pustijo, da jim zakrije sneg tudi okna.

Ponoči je vendar nehalo snežiti, zato pa je potegnil veter od severa; sever tuli s strahobnim glasom in žene rahli sneg pred seboj. Tu pleše sneg v divjem vrtincu, tam se nakopičijo celi hribci, pri marsikateri hiši vrata kar čisto zatvorijo in kjerkoli se dobi kaka špranja, povsod podi veter v notranjost sneg; vse je zakopano pod snegom — ena sama bela odeja je zakrila vse.

Zdaj je tudi kurata zaprlo v hšo, pa naredil si je krplje, da bi vsaj nekoliko mogel hoditi zunaj, če bi bilo treba njegove pomoči. Če bi se sploh dalo narediti, bi obiskal tudi samotnejše hiše, da pogleda pri ljudeh in jim morda prinese pomoč. Da bi prekusil krplje, kako nesejo, gre kurat ž njimi vun in pride do županove hiše. Takoj ga pride župan pozdravit; nato meni, da se naj gospod nikar ne trudi, po teh strašnih zametih je nemogoče hoditi, ker sneg ne drži.

»Pa morda bo treba ljudem kaj pomagati?«

Pozimi ni na taki višavi nobene pomoči; to vedo ljudje. Gospod kurat pa naj bo previden, naj varuje svoje življenje; posebno kadar se veter izpremeni in začnejo plazovi prihajati, takrat naj opusti vsa pota, tudi službena.

To pač ne bo še tako kmalu, meni župnik. Žu-

pan pa se ozre s skrbnim pogledom na višavo in reče: »Ob južnem vremenu se plazovi spuščajo s hriba, sneg leži na peščenih tleh, treba je le kaj malega, in sneg začne drčati. Gospod kurat bi prav storil, če bi prebival spodaj v kleti, kadar se izpremeni veter.«

To svarilo se zdi župniku vendar malo čudno; saj je sam v gorah rojen, pa še nikoli ni slišal, da je treba pozimi stanovati v kletéh!

Župan mu ne zameri male šale in pokaže župniku brazde plazov na gorski rebri, in pota, po katerih plazovi skoraj redno prihajajo in katerim se je že marsikateri posestnik še o pravem času umaknil, dočim mu je plaz odnesel vse premoženje. Seveda čisto pribito pa tudi ni, da bi si plaz enkrat ne prebral poti. »Ravno tako gre lahko tudi po sredi skozi vas, in potem nam bodi Bog milostiv!«

Župnika je zaskrbelo, tako nevarnega si svojega položaja vendar ni mislil. Pa njegovo življenje je v božjih rokah, in na svojem mestu bo ostal, kakor vojak na straži.

»Pa ne pozabite na vrane, gospod župnik!« zakliče župan za župnikom, koraka počasi domov, potem se vrne spet nazaj v svojo hišo.

I I I

V brezupni samoti snežne puščave je zopet prešel en dan, ki je bil za nekaj lažji, kakor drugi, ker je nastala tišina. Ponehalo je to grdo tuljenje vetra po dimniku dol do gorke peči; strahobna godba, ki je bila ponoči dvakrat bolj grozna, je sedaj pri kraju. Nebo je hudo zatemnelo; črni oblaki obetajo slabo vreme. Bog ve, če bo spet snežilo? In kako gorko je

postalo! Veter piše od juga. Moj Bog, prišla je tista izpremema vremena, ki jo je zaznamenoval župan kot posebno nevarno. Kurat se ne more ubraniti nekemu nemiru; strah ga je za njegovo sosesko in gorečo molitev pošilja k vladarju sveta.

Zgodaj se zmrači; dolga noč ima nastopiti. Ali bo noč prinesla nesrečo?

Kuharica potrka na vrata in pove, da je prišel kmet, ki živo prosi, da naj gre gospod župnik k njegovim otrokom, ki so zboleli za davico.

Takoj gre kurat v vežo in vpraša kmeta, če se da priti do njegove hiše po snegu. — S krpljami in z dobro voljo že! Ali precej hudo je treba gaziti! In ali gospod župnik ne ve prav nobene pomoči, kako rešiti otroke?

Župnik vpraša, kaj so že vse rabili, in kmet pove, da so jim dali najprej smodnika z medom, in ker to ni nič pomagalo, da jim je dal potem piti vode z blagoslovljenim oljem, češ, da ima žena tako zaupanje v par kapljic olja od večne luči, pa za danes je že prepozno, ker je Avemarijo že odzvonilo, olje pa da treba vzeti iz posode, kadar zvoni. Če ima gospod župnik živega raka v župnišču?

»Zakaj pa raka?«

»Tako, ker pomaga,« reče kmet, »če je v hlevu živ rak, da živina ne pogine, in če bi imel rake v sobi pri otrokih, potem...«

»Ne, ne, ljubi moj! To je samo prazna vera! Za dobro zdravilo pa tudi jaz ne vem. Rad grem gori z vami, in molil bom, da vam Bog ohrani otroke.«

Oba stopita v temno noč in kmet prevzame vodstvo po snežni puščavi. Strašno je to gazenje, in čeprav se kurat trudi, da bi stopal v stopinje kmetove, vendar izgine večkrat do vratu v sneg, čeprav ima

krplje na nogah; s težka se izkoplje, pri prvem koraku se pa spet vdere. Pač mu pomaga kmet, a potem se tudi ta pogrezne, in pri tem boju s snegom mineva ura za uro. Oba hodca sta že čisto zmočena od potu, in še obleka se jima je zmočila od neprestanega dotikanja s snegom. Počasi sopihata po rebri navzgor, dokler se slednjič ne prikažejo temni obrisi poslopja. Še enkrat napneta svoje moči do zadnjega, in oba stojita pred zasneženo hišo.

Kmet se srčno zahvali gospodu župniku za njegov trud in ga obenem prosi, da naj ostane čez noč v njegovi hiši, ker ni pametno ob južnem vremenu še enkrat hoditi to pot; tudi se je bati, da pride to noč plaz.

V skrbih pogleda zdaj tudi kurat na višavo, kjer molé v zrak zasnežene pečine kakor kake pošasti. Da se le ne bi sprožila kaka kepa, ker potem je plaz gotov! In vrhovi so danes prav sumljivi videti; še enkrat se ozre gospodar s svojim bistrim očesom tja gor, potem pa pelje premraženega župnika v izbo, kjer ležita otroka za smrt bolna, a pri peči sta hlapca vseeno kadila kakor za stavo. S solzami v očeh gleda mati vsa v strahu na uboga otroka, katerima zmanjkuje že sape; dihanje duhovnika takoj pouči, da sta v smrtni nevarnosti. Župnik ju blagoslovi in moli molitve za umirajoče; ljudje v izbi molijo pobožno za njim; čutijo, da se bliža smrtni angelj. Otroka začneta mirneje dihati, — ali ju misli vseomogočni Bog pustiti pri življenju? Že začne mati upati; gospodar pa sluti konec in stopi iz sobe, da ne bi videl umirati svojih otrok. V svoji srčni bridkosti obljubi žena, da bo šla na božjo pot in goreče moli k Materi milosti, tolažnici žalostnih.

Ves ganjen od materine žalosti položi kurat zopet roke otrokoma na glavo in ju blagoslovi, iz dna srca proseč Vsegamogočnega za rešenje.

Vrata se odpro na stežaj, smrtnobled plane gospodar v izbo in zavpije na ves glas:

»Plaz gre! Hitro vsi v klet!«

Bliskoma zgrabi ženo, hlapca skočita v divjem begu za njim in potegneta prestrašenega in zbeganega župnika s seboj. Hipoma so vsi v kleti in loputnica se s treskom zapre. Skozi gosto temo se razlegne naenkrat glas:

»Za božjo voljo, otroka!«

Grozen ropot zamori obupni krik — grmi in prasketa, zemlja se trese, konec sveta je prišel — —

Smrt odgrmi naprej. Še slabotno bobnenje in vse je tiho, kakor v grobu tiho — — —

V klet zaprti ljudje se zbudijo iz omame in tipljejo okrog sebe, kakor bi se hoteli prepričati, če še žive. Droben sneg prši skozi špranje v loputnici in spominja na grozno nesrečo: plaz je prišel in je odnesel hišo. Vse je izguljeno, prav vse!

»Moja otroka!« stoka mati vsa obupana. In čeprav bi se župnik sam najraje zjokal, mora vendar v temni noči, v vlažni kleti ves prezebel tolažiti in opominjati, da naj tudi v tej strašni nesreči spoznajo voljo božjo. Mogočni Bog je tako hotel, on je dal, on je vzel, Gospodovo ime bodi češčeno!

V molitvi prebijejo ubogi ljudje par ur, dokler ni po njih misli prišel dan. Nezavestna leži gospodinja v kotu, ne da se ji pomagati. Hlapca začneta delati, da bi prišli na dan, in gospodar jima daje povelja; široka pleča upirata proti loputnici, pa ta se ne gane. Zaprti! Vedno iznova poizkušajo spraviti kvišku loputnico, pa vse zastonj! Gospodar meni, da teži

na loputnici sneg, ki je prišel za plazom in jih zaprl — Bog ve, za koliko časa. Če ne pride pomoč iz vasi, potem to jetništvo lahko dolgo trpi.

In noben žarek ne posveti v temno klet! Počasi minevajo mučne ure, župnik moli za rešitev iz stiske, in gospodinja, ki se je med tem spet zavedela, presunljivo zdihuje vmes.

Žeja in glad se pridružita. Hvala Bogu, gospodar je bil o pravem času preskrbel za plaz in je bil v kleti, edinem zavetju pred plazom, naložil živeža: vode, slanine in kruha. Modro je treba razdeliti deleže in varčno ravnati s hrano, ker se ne ve, koliko časa bo trajalo jetništvo. Gospodar ponudi župniku, če hoče kaj jesti.

Ta se zahvali, ravno tako tudi jokajoča mati. Župnik se čuti silno slabega, posledice prehlajenja se kažejo in še brez suknje mora prezebat i duhovnik v vlažni kleti. Pa tudi drugim začno kmalu zobje šklepetati od mraza.

Spet je vse tiho; vdani v voljo božjo ležijo ljudje na tleh, brezčutnost preteče smrti se jili polasti. Duhovnik se vzdigne, da bi jih opominjal, naj zaupa jo v Boga; pa le s težka more govoriti, njemu samemu je, da bi kar umrl; oči se mu zapro — zdaj se ie tudi on onesvestil.

Koliko časa že čakajo rešitve, sami ne vedo; pa morali so preiti že celi dnevi, ker jim je živež vkljub varčnosti že pošel; gospodarja samega začne skrbeti in celo krepka hlapca se bojita najhujšega. Kmet vpraša kurata, kaj misli, pa ta je umolknil, kakor tudi žena. Gospodar tiplje po temnem prostoru naokoli in začuti, da so lica ženina že mrzla, srce se komaj še čuti; to je nevarno, in gospodar veli hlapcema, naj še enkrat poizkusita vzdigniti loputnico. Zdi se

mu, da je južno vreme nekoliko vzelo sneg, tudi iz kapljanja snežnice se da sklepati, da je pričelo deževati. Še enkrat se upreta hlapca z zadnjimi močmi v vrata, gospodar pa porine kolec v odprtino. Loputnica odjenja — skozi odprtino prisije svetloba — rešitev se bliža! Z združenimi močmi jo potisnejo možje popolnoma nazaj — sneg in voda jim butneta nasproti — pot na zunaj jim je odprta! Rešeni!

Pa kakšno je zunaj! Tla so kakor obrita, poslopja ni nobenega več; samo podzidje stoji še, čisto zakrito s snegom, razsip kaže, kakšna nesreča je prišla nad kmetovo posestvo. Ves imetek je izgubljen in — oh, plaz je vzel v dolino s hišo vred tudi umirajoča otroka. Osiveli planinec zaihti kakor otrok, in tudi hlapca jočeta na mestu razdejanja, od katerega se vleče proti dolini globoka brazda: plazova pot.

Potem se gospodar ojunači. Zdaj gre za to, kako rešiti ženo in nezavestnega duhovnika. Po stopnjicah privlečejo oba iz kleti, drgnejo jima senci s snegom in po dolgem trudu se jim delo posreči. Toda ubogemu župniku se vidi, da je hudo bolan, komaj more še gibati ude; treba ga bo nesti doli v župnišče.

»Pojdite po plazovi poti, tam je najmanj snega!« zakliče gospodar. »Jaz pridem z ženo za vami.«

Topel dež kaplja z neba in hudo zdeluje sneg. S težavo se držita hlapca pokonci na polzkih tleh, na katerih je obrisal plaz ves sneg do zmrzle zemlje. Z vsako roko se opira župnik na enega hlapca in tako se vleče počasi proti vasi. Ko pridejo v vas, hočejo k župnišču — moj Bog! Kje je župnišče?

Plaz je šel ravno čez ono mesto, kjer je bilo prej župnišče — zdaj ni ničesar več videti, tudi tukaj je

hiše odneslo! Nesreča čez nesrečo! Samo cerkvena je še cela! Hlapca neseta župnika, ki je spet izgubil zavest in bil ob svojo hišo, k županu in ga položita na posteljo v isto sobico, kjer je prenočil takrat, ko je stopil prvič v kraj svojega delovanja.

Kaj pa župan?

V dolino je šel k potoku, ki ga je potisnil plaz iz struge, katero je zajezila velikanska množina snega. Cele dni se že trudijo dolinci, da bi izkopali zasute. Iščejo ljudi omenjenega kmeta in pa župnika, ker mislijo, da jih je zasulo in so zdaj spodaj. Zato jih tudi ni nihče gori iskal. Ravno tako niso vedeli, da župnik ni bil takrat doma. In župnikova kuharica? Zagreblo jo je kakor kmetova otroka. Njihova trupla bodo našli — morda kmalu, gotovo pa v mesecu majniku.

IV.

Pomlad je na planinah; na rebri bingljajo zvončki mladi vigredi naproti in trobentice klijejo po svežih travnikih. Modri svedrec pozdravlja pomladno solnce in vetrnice odpirajo belo cvetje. Na vrtu pred lesenim šolskim poslopjem sedi sključen mož: župnik, čegar trdoživa narava je slednjič vendar premagala dolgotrajno bolezen. Kako blede mu je postalo blago obličje, vdrta lica so zdaj blede skoraj kakor vosek! Gospod se je preselil v neko sobico v šoli; izgubil je dom in imetje. Kar je bilo v župnišču, vse je v snegu spodaj pri potoku, rešil ni ničesar, razen svojega revnega življenja. Vaščani ne morejo v zgodnji pomladi tako kmalu sezidati no-

vega župnišča, tudi občina je tako revna, da sama ne more skrbeti za zidavo. To ve župnik ravno tako dobro, kakor župan, in zato se je blagi duhovnik odrekel novi hiši, češ, da tudi v šoli lahko stanuje, sam zase; kuharice mu znanprej ni več treba. Par večjih šolarjev izlahka pospravi po sobici in tako silno bogato tudi ni njegovo pohištvo: postelja, izposojena od župana, miza od kovača, črviva in majava omara od neke dobrosrčne kmetice, in celo dva stola od vaškega čevljarja. Kakšno bogastvo!

In kako so ljudje dobri! Saj je podaril župan čisto obubožanemu duhovniku celo obleko, in duhovni gospod hodi v sukneni obleki, dokler mu v bližnjem mestu ne naredijo novega talarja. Kurat bi vse prenesel in pozabil, toda z razvalinami župnišča vred so šle dol tudi listine, zapiski in star letopis v globočino in so se gotovo za vedno izgubile. Da je vzel plaz tudi par grošev denarja, je škoda; pa saj je le prazna navlaka. Zdaj bi ga seveda lahko rabil. Župniku je treba perila in marsikaj drugega, čeravno je drugače z vsem zadovoljen. In prišlo mu je na misel, da bi opisal svojo nesrečo, ki mu jo je naredil plaz, in prosil za posojilo. Sam je bil vesel te misli, ker mu ne bi bilo treba prositi pri županu ali pa tovarišu v dolini, če bi dobil uradno posojilo. Gospod res čaka zaželjene pošiljatve dan na dan — in več mesecev je že preteklo, pa še ni prošnja rešena. Samo trideset goldinarjev mesečne plače mu pride prvi teden vsakega meseca.

* * *

Kakor so že naprej napovedovali, tako se je zgodilo, vse iskanje mrličev v plazu je bilo zaman.

Razbito tramovje in pohištvo, kose zidovja, deske, klajo so našli in izkopali, trupel pa ne. Zdaj je mainik, in sneg je skopnel, da ga je ostala samo kopica, velika kakor dve hiši. Zdaj bo lažje preiskati ostanek plaza, in planinci ga obdelavajo s cepini.

Žalostno srečanje je bilo, ko so izkopali župnikovo kuharico in je stal župnik s solznimi očmi ob njenem truplu. Ko bi bil on takrat doma, bi zdaj sam ležal mrtev in trd v snegu. Čudna so pota božje previdnosti! Tudi otroka so našli globoko v pusti sneg zakopana. Bog vé, ali sta bila že mrtva, ko ju je odnesel plaz s seboj?

Na nosilih neso vaščani mrtvece navkreber, in ob njihovih odprtih grobeh je imel blagi duhovnik pogrebni govor, ki je genil celo vas do solza. Ta mož je izgubil vse in vendar tolaži v milih, prisrčnih besedah uboge, potrte starše in jim lajša bolečino s tem, da jih spominja na vladarja sveta v nebesih.

Ubogi vaščani so kakor izpremenjeni! Svojega dušnega pastirja ljubijo zvesto in vdano, da je ta sam večkrat do solz ganjen. Vse je pozabljeno in odpuščeno. Nič več ne uganjajo lovske tatvine, da ne bi žalili ljubljenega duhovnika, in ubili bi vsakega, ki bi si upal temu možu samo en las skriviti.

Hoteli so napraviti zbirko za kurata, da bi mu pomagali popraviti škodo, pa se jim je zahvalil in ni pustil. Potem so hoteli vzeti posojilo za zidavo novega župnišča, pa tudi ni pustil, češ da je v šoli tudi dobro, dokler ni svetnega učitelja pri njih.

Ko je spet prišla zima v divje planinske kraje, je naznanil župnik s prižnice, da bo dal zanaprej vedno z velikim zvonom zvoniti, kadar se bo bati plazov, da bodo bežali ljudje v varne kleti. In vsako nevarno noč je sam prebedel in premolil v cerkvi,

in vselej, ko se je spustil kak plaz z gore, je šel po njegovi poti navkreber in ogledoval, če niso ljudje v kaki kleti zaprti. Tako je postal rešilni angel celega kraja in marsikatero družino je rešil skrbipolnega ujetništva in ji prinesel pomoč o pravem času.

* * *

Do trideset let je deloval skromni kurat v tej vasi, zmeraj enako dober in zvest v svojih dolžnostih. Pil ni družega kakor vodo, tobakani pušil, bila ga je sama zadovoljnost, in pozabljene so bile sanje in upi mladih let. In zdelo se je, da je bil pozabljen tudi v škofijski pisarni, pozabljen od vseh, razen od onega uradnika, ki mu je moral pošiljati borno mesečno plačo.

Tovariša v dolini so že davno odnesli na božjo njivo, in tudi kmetje z županom vred počivajo na malem pokopališču okrog planinske cerkvice. Nov rod je zrastel v mali vasi, ki spoštuje župnika kakor svetnika, in redki starci, katerim so smrt in plazovi še prizanesli, ne vedo nič družega povedati, kakor to, da ni takega župnika na celem svetu več.

In ko je slednjič nekega dne prišlo pismo, s katerim so vabili starega duhovnika, naj prosi za kakšno lažjo župnijo, tedaj je naznanil svoj sklep, da hoče v ljubljeni samoti tudi umreti. Pisal je priprosto, da večje župnije ne more več voditi, da je postal planinski župnik, in da mu je dobro samo v planinah. Vaščanje so mu bili zato hvaležni. Prvikrat v življenju so mu priredili nenavadno bakljado. Vaščanje niso imeli bakelj, zato so pa prikorakali z gorečimi trskami in njihov mladi župan se je zahvalil v imenu

soseske prav pristrčno, da hoče ljubljeni župnik pri njih ostati prav do konca.

Tako je res zvesto ostal planinski župnik do pozne starosti angel varih vasi, in po njegovi lastni želji so vklesali v nagrobni kamen pod njegovo ime častni priimek:

Planinski župnik.

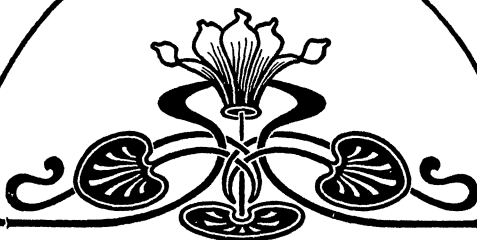
Izhaja dvakrat na mesec.

Ljudska knjižnica

Gozdarjev sin.

Založba
Katoliške Bukvarne v Ljubljani.

X. sešitek.

Tiska Katoliška Tiskarna.

Naročnike „Ljudske knjižnice“

opozarjamo da obnovijo naročnino, ker bomo 11. sešitek doposlali samo onim, ki so naročnino plačali; v ta namen prilagamo poštno hranilnično položnico. Vsak sešitek „Ljud. knjižnice“ velja 20 v., s poštnino 22 v. Naročniki, ki dobivajo po pošti, plačajo po navadi za 10 seš. naprej torej 2 K 20 v. Obvezan pa ni nihče, da plača ravno deset sešitkov, prosto mu je plačati poljubno število več ali menj sešitkov. Novi naročniki pa naj blagovoliijo naznaniti, s katerim zvezkom oz. roma s katero povestjo naj pričnemo dopošiljati »Ljudsko knjižnico«. Kdor tega ne bo naznanil, onemu bomo pričeli dopošiljati s sešitkom, s katerim se pričinja takrat izhajajoča povest. Prejšnje povesti pa naj novi naročniki, če jih želijo, posebej naroče in bomo naslove teh povesti v ta namen natisnili na ovitek.

Do sedaj so izšli sledeči zvezki:

I. zvezek. Znamenje štirih. Londonska povest. Angleški spisal A. Conan Doyle 60 vin., s poštnino 66 vin.

II. zvezek. Darovana. Zgodovinska povest iz dobe slovanskih apostolov. Češki spisal A. Dostal, 60 vin., po pošti 66 vin. Oba zvezka lično skupaj vezana 1 K 80 vin, po pošti 1 K 95 vin.

III. zvezek. Jernač Zmagovač. Povest. Poljski spisal H. Sienkiewicz. — Med plazovi. Povest tirolskega gorskega župnika. Nemški spisal A. Achleitner, 60 vin., po pošti 66 vin.

VI. zvezek. Gozdarjev sin. Povest. Spisal Fran Finžgar, župnik, 20 vin., po pošti 22 vin.

LJUDSKA KNJIŽNICA

ŠESTI ZVEZEK

„ GOZDARJEV SIN „

— POVEST —

1907

ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI

TISK KATOLIŠKE TISKARNE

∴ GOZDARJEV SIN ∴

POVEST

∴ ∴ SPISAL FR. S. FINŽGAR ∴ ∴

Prvenec izpod Finžgarjevega peresa — ki ga je spisal
kot osmošolec. Natisnjen v „Slovenčevem“ listku l. 1893.

~~~~~ 1907 ~~~~~

ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI

~~~~~ TISK KATOLIŠKE TISKARNE ~~~~

VII в 37807 с

Jesenske nedelje popoldne 1. 1847 so bili zbrani možakarji Doselčani sredi vasi. Pridno so vlekli dim iz malih čedr ter se živahno pomenkovali. Nekateri so posedli po starem hrastovem deblu, drugi so se pa postavili v krogu ob njem ter od dela trudne roke držali prekrižane na hrbtu.

»Kako je toplo solnce,« je govoril Novin, postaren mož v irhastih hlačah. Visoke golenice je imel potisnjene za pete. Podveze so mu mahale ob njih.

»Saj vendar že precej jeseni pomnim, a tako gorke pa-le ne, kakor je letos. Sirovina je že vsa pospravljena, pa sem še videl včeraj lastovico gorile za našim hlevom.«

»Le potrpi,« seže mu Kralj v besedo. »Anti ne veš, da gosposka in zima ne prizanese. Jesenski gorkoti nič ne zaupam. Nenadoma se prekrene, — in bo mraza preveč. Še za ozimino se bojim. Kar naenkrat bo potegnil sever, pa bo padel sneg na talo zemljo in škodoval ozimini. Glej, letos smo, hvala Bogu, imeli tako letino, kakor malokdaj. Kdo vé, kaj bo drugo leto?«

»Kaj bo drugo leto?« prične hitro Surga, suh možiček, nekoliko zganjene postave, ter stopi v sre-

do. »Kdo vé, kaj bo drugo leto? vprašaš. Jaz vem, kaj bo! Vojska, sama živa vojska bo, in ljudje in cesarji se bodo vojskovali, da bode tekla kri, kakor za Belim Gradom; tako so mi peli rajnica mati. Bog jim daj večni mir!«

»A, beži, beži! Kaj boš kvasil!« jezil se je Kralj nejevoljen, da mu je prevzel besedo; »meniš, če nam berič raz kamen pred cerkvijo s tistih preklicanih papirjev bere, da nam hoče gosposka zopet sinove pobrati, da mora biti potem vojska. Saj to je vsako leto!«

»O, ti šleva neuca,« razhudi se Surga ter poravnava kolikor mogoče upognjeni hrbet in glasno nadaljuje: »Pa ti boš meni pravil, kdaj bo vojska, kdaj pa ne? Pa ti, ki ne veš in ne znaš na bukve brati, ter ne razumeš cesarskih popirjev — ti — pa meni, ki sem hodil v šolo ter se naučil jezika, da bi kmalu gospoda pred altarjem razumel, — drva zavrhar-ska ti!«

Surga bi bil še dalje rohnal in ga ošteval, da ga ni ustavil Brence ter ga pohvalno potolažil: »E, no, saj vemo, da si zelo učen — za vse nas; pusti Kralja v miru. Povej nam rajši o vojski, ali bo, ali je ne bo.«

»Kdo pravi, da je ne bo? Sama živa vojska in krvava bo, — vam pravim. Cesar pa Lah se bosta udarila. Sam sem izvedel in videl na svoje oči zapisano s črnim na belo v kanceliji pri gosposki. Ali vam ni danes berič Lukež bral in zabičil, da se ne sme nobeden tako skriti, da bi ga ne dobila gosposka?«

Sosedje so se glasno nasmejali Surgovi opombi. A precej so se jim izresnili obrazi.

Vojska je le vojska. Marsikdo se je bal za sina. katerega bi nerad pustil, da bi ga tebi nič meni nič zaklal hudokrvni Lahon.

»Kaj nisem pravice govoril ka-li, da se mi smejete? Le čakajte, predno preteče leto, boste pa jokali po rajnih, ki jih potolče Lah tam za morjem. Pa kaj, menite, da bo tega dovolj? K nam, vidite, v našo vas bo prišla vojska. Vse polje bodo pohodili in kruh nam bodo kradli. Tedaj boste videli, kaj se pravi: Bog pomagaj! No, oče Knafelj, pa recite, če ni res! Kako je bilo takrat, ko so prišli Francozi k nam? Vi dobro pomnite! Mi smo bili tedaj še otroci.«

»Bog nas varuj te šibe,« pričel je pripovedovati mož, ki je sedel na hlođu, ter naslanjal roki na palico. ki jo je postavil med kolena. »O, to nam bo huda péla. če nas Bog potipljé od te strani. Jemnesta, kako je bilo za Francoza hudo, pa so bili še dovolj poštteni.«

Stari Knafelj se je nato oprl trdneje na kljukasto palico in nadaljeval.

»Meso smo jim morali dajati in pogačo, sami pa smo črnega kruha stradali. Nobena reč ni bila varna, vse je šlo z njimi. Vidite, tam-le na onegavem vrtu so kurili in postavili šotore. Ves plot so požgali. — In kaj ga ne bi? Vsak je odnesel eno desko, pa ni bilo znati, kje je stal prej plot. To vam jih je bilo kot listja in trave.«

Počasi so pristopili še drugi možje, ki so še dobro pomnili Francoza, ter so glasno pritrjevali Knafljevi pripovedi ali pa pomenljivo kimali z glavami. Tudi gruča fantov se je zbrala krog njih. Vsakemu je utripalo srce, češ, kaj če bo treba zadeti puško in iti na vojsko. Modrovali so, da bi brez njih lahko

opravili. Jezili so se torej nad gosposko, posebno pa še nad biričem, ker jim nosi taka naročila ter jim prizadeva skrbi in bridkosti.

»Ta strela biriška se priklati med nas ter nam ne da pokoja,« jezil se je Gozdarjev Janez. »Da bi sam pes pobral biriče in gosposko, ki misli, da smo mi njeni psi, ter nas pošilja Bog vé kam, da nas pobijajo, kakor jaz zajce. Rajši vidim, da grem v najbolj skrit brlog, kakor medved po zimi, kot da bi se dal ujeti in vtakniti v vojaško suknjo.«

»Tiho, tiho,« šepetnil je skrbljivo Novin. »Nikar ne zabavljaj na gosposko; glej, tam gre Lukež. Saj pravim, če o volku govoriš, pa volk pride.«

Vsi se nato obrnejo proti koritu. Droben možicelj z znano kapo cesarskega služabnika nižje vrste se je primotal okoli vogla Brencetove hiše. Pod pazduho je stiskal nekaj popirjev. Z drobno palico se je trkal ob nove »biriške« hlače.

Ta čas namreč ni nosil po Gorenjskem drug dolgih hlač, kakor biriči in cunjarji. Zato so pravili dolgim hlačam sploh »biriške«.

Gledal je v tla, kakor da ne bi videl zbranih vaščanov. Ko se že precej približa, pogleda potuhnjeno izpod košatih obrvij ter dobrovoljno pozdravi Doselčane.

»Ej, dobro popoldne, možje! Pa bo malo mrzlo, ker tako na večer goloroki stojite na vasi. No, za fante je pa še le prav, da se utrdijo za vojsko, da pokažejo kaj so Gorenjci. Kaj ne, Janez, he, he!«

»Ne zini mi več o vojski in ne draži nas po nepotrebem! Sem že dosti utrjen za vojsko in zato tudi, da bi utegnil pozabiti, da nosiš cesarskega tiča

na kapi. Najbolje je, da se hitro izgubiš iz naše vasi. Po noči smo fantje gospodarji!«

»O Bog in sveta Pomagalka, nikar me ne preklinjaj in ne tepi, saj sem le tako rekel v šali . . . kar je res, je pa res!«

»Molči in poberi se izmed poštenih ljudij. Sicer me res naprosiš, da kupim nocoj zastonj od tebe ušesa in teh par las, kar jih imaš na glavi.«

Možje so pogovarjali Janeza. A vendar le bolj na videz. Vsak bi mu bil rad privoščil, da bi mu bil potipal Janez nekoliko na žilo. Poznali so ga — kot Lahov koš in bili so mu gorki. Zakaj dosti fantovskrivačev je že izdal.

Lukež je porabil priložnost ter jo urno pobrisal. da je unesel zdravo kožo.

Solnce je zatonilo za mogočnim triglavskim skladom. Zazvonilo je zdrava Marija. Možje so se porazkropili vsak na svoj dom. Fantje in ž njimi tudi Šurga so jo zavili po ulicah v Kokrčanovo gostilno. Janeza so imeli v sredi. Visok, širokopleč in nasajen mladenič pri dvajsetih letih vam je bil Gozdarjev Janez.

Pri Kokrčanu ni bilo pivcev, ko so vstopili fantje. Le tam za vratni je sedel Adam, vsem znani piskrovez, ter vrtil med prsti steklenico žganice.

Gostilničar Urh, sedemdesetletni starec z dolgo, sivo brado, je sedel pri peči ter na debelo vlekel dim iz velike pipe. Njegova zakonska polovica, debela Lija, je pa dremala na drugi strani.

»Hoj, Lija, ali bote s kokoši vred morali na gredi, če že sedaj dremljete,« je rekel Gozdarjev Janez ter z roko precej nemilo potresel kimajočo krčmarico. »Hoj, bokal vina na mizo, da si duše privežemo, predno gremo na vojsko.«

Lija nabere obraz v kaj neprijetne gube. Videti je bilo, da ni vesela, ker jo tako izgrda budi.

A molčala je. Pomela si je zaspane oči ter odšla iskat vina.

V tem so pa fantje posedli krog debele javorove mize. Le Janez je še stopil tja k Adamu ter mu ponagajal.

»O, presneti Adam, tebi se pa godi, kakor prvim starišem v raj. Da, še boljše, ker nimaš Eve, da bi te zapeljala.«

»Bog me, da ti praviš, da se mi dobro godi. Poglej me no! Strgan, lačen, suh in poleg tega pa še star, pa se mi bo dobro godilo. Zaslužim komaj toliko, da kupim mrvico žganice, da ž njo branim duši na oni svet.«

Adam je še dalje hotel praviti o svojih križih in težavah. Toda Janez se je obrnil stran ter prisedel k tovarišem. Lija je postavila bokal na mizo in Janez si je natočil, potem pa pomaknil kozarec naprej. Hitro je krožil bokal okoli mize in kmalu so se glasno razvneli. Le Janez ni pil skoro nič. Toliko, da ga je pokušal. Poleg njega je sedel Surga. Vedno je tiščal vanj ter mu z ognjevitostjo besedo pravil in prerokoval menda nekaj važnega. Zakaj Janez ga je zvesto poslušal. Surga je pa pil za dva. Dobro je vedel, da je Janez plačnik, zato se je hotel okoristiti z zastonsko pijačo.

Zato ni čuda, da je Surga pozabil na skrivnosti pogovora. Čedalje glasneje je govoril v Janeza, da je nazadnje prevpil pogovore ostalih pivcev, ki so potihnilili in začeli poslušati Surga.

»No, ali me boš poslušal ali ne?« je vprašal Surga Janeza.

Ta je bil naslonjen na mizo, s komolcem je podpiral glavo ter zamišljeno zrl v črn, lesen strop.

Odgovoril mu je kratko:

»Bom.«

»Kaj boš ubogal tega šušmarja?« vpraša začudeno Dolenčev Peter Janeza. »Ali ti je zopet kvasil o vojski in natvezal svoje modernije ter ti nasul ušesa, da ti lahko glavo zmeša.«

»Kaj, ti boš meni rekel šušmar, pa ti, da jaz ljudem glave mešam, zgaga, potepena ti, ki ne veš...«

Cel kup zabavljanja in zmerjanja bi se bil še vsul na Petra, da ga ni Janez ustavil ter mu rekel:

»Povej jim rajši, kaj sva se zmenila, da ne bodo mislili, da sva uganjala prazne marnje!«

»Kaj jim bom pravil tepcem nerodnim, ker nima nobeden nič srca. Le škoda, da nosijo hlače, pa se bodo pustili povezati biričem, da jih poženo na Laško, kjer jih vse postrele. A tebe, Janez, ne bodo, če me boš ubogal ter šel v Štajerje, kakor sem ti rekel.«

»Kaj, na Štajersko se pojdeš skrivat, ali res?« vprašalo jih je več zajedno.

»Na Štajersko pojde, da boste vedeli, prav na Štajersko, jaz pojdem pa ž njim. Seveda, ker ima pamet in srčnosti dovolj. Janez bo gori denarje delal, dobro jedel in pil, vas bodo pa Lahoni pobijali. Pa naj vas le, saj ste za nič, če se jim ne morete ustaviti, za nič, da veste, pod milim Bogom, vsi ste strahopetci!«

»Kaj nas boš zmerjal, hlače biriške ti,« ga je zavrnil Dolenčev Peter. »Za toliko je vsak kot tri Surge. Saj te ni družega, kot namazan, dolg jezik do peta, žaba ti ropotava! Pa če gredo vsi, tako jaz vem, da ne.«

»O, kaj pa! Stari plača zate, kar bodo hoteli. če prav nisi vreden pet funtov kamenja. Pa le čakaj! Če jim ne pojdeš nasproti, pridejo te pa Lahoni na dom obiskat. Tedaj ti bo druga pela. Midva se bova pa smejala z Janezom, kaj ne, in pila tako-le vince...«

Surgo je zvrnil polni kozarec vase.

»Pa divje koze in jelene bodeva streljala gori! Kaj meniš, tam se da nekaj zaslužiti. Ha, ha, te-le brleze bo pa Lah pestil...o tra-lom...«

Pošteno ni mogel več govoriti. Jezik se mu je zapletal. Vstal je od mize, kolovratil tja proti peči in hripavo pel: »Pobič sem star šele osemnajst let...«

Potem je pa sedel poleg Kokrčana, ki je poznal njegove slabosti ter mu naredil prostor, da se je zleknil po klopi. Kmalu je trdo zaspal.

Tudi fantje so zvrgli skupaj, plačali in odrinili.

Janez se je, prišedši domov, zaril v slamo, kjer je navadno spal, kadar je pozno prišel domov. Dolgo ni mogel zatisniti oči. Premišljeval je svoj sklep. Zdelo se mu je, da sta jo izvrstno pogodila s Surgo. Samo, kaj doma poreko, to ga je malo skrbelo. »E. bo že kako. Saj nisem več otrok,« je dejal sam pri sebi in se obrnil v slami. Kmalu je bilo čuti močno hreščanje raz slamo — Janez je trdo spal.

II.

Gozdarjeva hiša je stala toliko v bregu nad Doseljem, da se je iz nje videlo prijazno čez ostale hiše tja v skalnati Klek in strmi Babji zob. Posebno velika ni bila, toda lepo čedna in snažna. Za njo se je razprostiral precej prostoren vrt s sadnim drev-

jem in pridno obdelanimi gredicami, po katerih je imela posajeno pridna Gozdarka razno zelenjavo in sočivje za domačo potrebo.

Polja pri gozdarjevi hiši nekdanj sploh ni bilo. Ko je pa stari Primož, ded Janezov, izgubil gozdarsko in lovsko službo, nakupil si je s prihranjenim denarjem toliko zemlje, da je zadostovalo domačim potrebam in ni bilo treba živeža kupovati.

Dedje in pradedje Janezovi so bili torej resnično gozdni nadzorniki in zajedno lovci. Gotovo je, da je hiša dobila ime po prvem posetniku, ki se je tamkaj naselil.

Gozdarjevi niso imeli več starega opravila, da bi nadzorovali graščinske gozde. Toda ena lastnost je ostala pri potomcih. Strastni lovci so bili vsi. Ker niso imeli lovskih pravic, hodili so kot divji lovci v gore. Tak je bil Klemen, oče Janezov, tak je bil Janez sam. Kdor in kadar je utegnil, vzel je puško ter stopil gor v Srednji vrh, da prekadi skokonogo divjo kozo ali pa podere plaho srno. To jima je bil stranski prislužek, da sta si česa privoščila ob nedeljah.

Tisto jutro, ko se je odločil prejšnji večer Janez, da pojde na Štajersko, je vstala mati — za Mino so jo klicali — kakor navadno prva ter šla opravljat živino. Ko je na skednju napolnila koš z mrvo, da položi kravi, postala je za trenotje ter pazno poslušala. Čula je močno sopenje Janezovo iz slame.

»O, ti nesrečen človek, ta-le naš Janez,« je vzdihnila tiho, »da se mora potikati po žužljah in poslušati pijance vse noči. Pa zmerom huje je. O Bog, kaj bo še ž njim, če bo tak!«

Mati si je otrla s predpasnikom solzo, grenko solzo ljubezni in pa žalosti, potem pa zadela koš ter tiho odšla.

V tem je bil Klemen že tudi na nogah. Poojstril je nekaj kolov ter šel na vrt, kjer je privezoval ob nje mlada drevesca, da jih ne polomii sneg.

Ko sta bila oba roditelja že pri delu in je mati tudi zakurila za kosilo, je spal Janez vedno še v slami, kakor bi bil mrtev. Kar ganil se ni.

Kmalu je bilo kosilo kuhano. A predno je mati vzela zabeljo raz ogenj, skočila je še tja na skedenj ter klicala bolj na lahko, da ni čul oče:

»Janez, hoj, Janez, vstani, kosilo je že kuhano, in solnce gleda sem čez svetega Petra hrib!«

Mati je postala in čakala, da bi se prepričala, ali je čul ali ne. Toda Janez je bil le tiho. Stopi torej po lestvi na slamo ter ga potrese in z nova kliče. Janez nekaj zagodrnja, da se ni vedelo, ali je vsekano ali vbodeno, ter se preobrne na drugo stran. Mati si misli: »Bo pa vendar zlezel kvišku, ko se malo potegne« ter odide nazaj v kuhinjo.

Postavila je skledo dobro politih žgancev na mizo, razdelila žlice, potem pa šla klicati Klemena. Na voglu hiše se ustavi:

»Klemen, kosit pojdi! Pusti privezovanje, boš pa potlej, kar ti ostane. Kosilo je že na mizi!«

Klemen pobere naročje starih, zlomljenih kolov ter jih nese proti drvarnici. Tam jih nekam jezno vrže za paž ter gre v hišo.

Toda Janeza ni bilo za mizo. Nejevoljno obesi oče pokrivalo na klin, prekriža se in po opravljeni molitvi prične jesti, ne da bi čakal. Strašno grdo se je držal. Videti je bilo, da je slabe volje.

Skrbna mati je zopet hitela klicat Janeza. S prošnjami in rahlim svarjenjem ga je vendarle spravila iz slame. Počasi je zlezel raz kup ter nerodno

otepal po sebi slamnate bilke, ki so se prijele obleke. Mati je šla pred njim v sobo.

»No, kje imaš pa onega barona?« je zarohnel neprijeten Klemenov glas.

»Vse noči bi hodil okrog in popival, stari naj pa vleče in dela, da ga bo prej konec. Ta bi bila lepa.«

»Vidiš, Klemen, zdaj se kregaš, ko je prepozno, pa nad menoj, ki sem nedolžna. Kolikokrat sem ti rekla: Nikar mu ne dovoli vsega, ne pusti mu tako mlademu v gostilne, kjer se ne nauči nič dobrega, pa me nisi ubogal. Zmerom sem bila le 'sitna in nič nisem vedela. Vedno si svojo gonil: Med ljudi mora, da se kaj nauči. Zdaj je naučen še preveč, da imava križ.«

»Kaj pa, stari naj bo vsega vzrok. Drugi ste tako vsi nedolžni. No, tako ne sme biti več. Jaz bi rad vedel, kdo je gospodar.«

V tem so se odprla vrata in Janez je vstopil. Sedel je leno na stol ter se nerodno pripravljaj k jedi. Bil je še silno zaspan. Oče je molčal. Mati ga je svarila:

»Sleci vendar nedeljski suknjič, da ne boš drsal po mizi ž njim ter ga obdrnil, ko je komaj krojaču iz rok.«

Janez je ubogal mater ter obesil pražnjo obleko na žebelj.

Potem je pričel jesti. Mati ga je pa svarila z nekako resnostjo, a vendar se je dobro poznalo, da prihajajo besede iz ust skrbne in ljubeče matere, ki bi bila sina rada imela le dobrega — in to dosegla le z dobroto in mehkobo. Janez je ni mogel

poslušati. Nekam ježno je vrgel žlico ob mizo, da se je nerodno postavila narobe, ter ji je jezikal:

»Ne bodite no sitni. Menda bo že vendarle enkrat konec vaših naukov. Mene ušesa bolé vednih starih opominov. Če sem vam tako na poti, se bom pa spravil strani. Dober teden še potrpite.«

»Boš, se boš,« prestrigel mu je oče besedo, »ti nepridiprav ti, potepeni! Nisi še ničesar skusil na svetu! Naj te le vzamejo v vojake, kakor si menda včeraj slišal pred cerkvijo. Za takega pohajkovalca jaz ne bom moledoval in hodil po pisarnah, da bi si nakopal še nov križ na glavo. Le pojdi, kamor te hočejo, da izveš, kako se tuji kruh jé, lenoba ti, ponočnjaška! Sram te bodi! To je grdo, tak fant pa ponočnjak in pijanec!«

Materi je srce jelo nemirnejše biti, ko je čula o vojaščini in o vojski. Dasi je bil Janez, zlasti zadnji čas, dokaj neroden in neubogljiv, bil je vendarle sin, njena kri. In ljubila ga je, kakor more le mati ljubiti edinega sina.

»Ne bodo ga! Janez vam ne bo nosil puške,« zarežal je sin na očeta. »Rajše vidim, da je vse drobno, kakor da bi me ulovili tisti zelenci biriški ter me vtaknili v vojaško suknjo. Zmerom bom hvaležen, da sem hodil po gostilnah. Sinoči sem si jo izmislil — in tako bom tudi storil.«

»Kaj si boš izmišljeval, revež! Priden bi bil, pa ubogal, bi ti pa ne bilo treba ničesar ugibati. Saj toliko imamo še, da bi te lahko prepisali na posestvo, pa bi bil mir. Ker si tako začel, tudi dobro, kakor si postelješ, tako boš spal. Če ti izročim gospodarstvo, me poženeš prvi dan po svetu z malho, kakor pritepenca!«

Oče je malo odjenjaval. Vedel je, da se s trmoglavim Janezom ne da mnogo opraviti z grda.

»Le imejte sami to beračijo,« se je hudoval Janez. »Kedaj sem vas pa prosil zanjo? Sedaj je še nočem ne. Da mi ne boste oponašali, da nisem nikjer bil, pojdem od hiše, kar prej mogoče. Veste, na Štajersko grem drvarit, pa je. Tam me ne bodo izvohali biriči, če so od samega vruga, in denarja si bom prislužil, da bo kaj!«

»Kaj boš hodil okoli,« je rekla mati, ki se je bala za sina. »Doma bodi in ubogaj, bo pa vse prav.«

»Kaj bi mu branila? Naj le gre, kamor hoče! Doma nama tako ne koristi nič. Mogoče, da ga sreča kje pamet, če pa ne, bolje je, da takega sina ni doma, da nama ne dela sivih las in pa sramote na stara leta. Le vleci se, kamor hočeš, da spoznaš, kako je denar v trdih pesteh, in da ga ne boš po nepotrebem zapravljaj in zabijal.«

»S kom pa pojdeš, če si res tako svojeglaven?« vpraša mati.

»S kom neki? Surga me popelje v Štajerje, ki mi je tudi to nasvetoval. On ve za dobro delo in pa jezik razume.«

»S Surgo! O Bog ti meni pomagaj!« zažalosti se mati. »S tem človekom ne pojdeš na pravo pot. Ta te bo zapeljal, da se boš pogubil na duši in na telesu. Oh, ne bodi neumen in ubogaj me, pa ne hodi od doma!«

»Taki ste! Pred me gonite, sedaj mi pa branite. Jaz sem se že vsega naveličal. Jaz grem pa s Surgo, da veste.«

Vstal je jezno od mize ter ni čakal skupne molitve. Šel se je preoblačiti v podstrešno sobo.

»O, da morava imeti takega sina,« toži Mina svojemu možu. »Bog naju tepe ž njim. Saj pravim, vsak ima svoje križe, moji so pa le najtežji.«

»A, beži, beži, kaj boš tožila in vzdihovala. Mi dva sva storila svojo dolžnost; če naju ne uboga, kdo more kaj. Velik je dovolj, da bi bil lahko pameten. Če noče, naj pa sam trpi. Saj sem rekel: Kakor si bo postlal, tako bo ležal.«

Naša zakonska dvojica je vstala od mize. Oče je šel na vrt privezovat drevesca, mati je pospravljala po kuhinji.

Janez je prišel po stopnjicah iz svoje sobe preoblečen. Čez rame mu je visela torba. Šel je v sobo ter si odrezal kos kruha. Potem je snel puško s trama ter jo vtaknil v vrečo, da je bilo bolj na skrivnem. V veži je vzel dereze in težko okovano palico.

»Kam greš zopet?« ga vpraša mati. »Niti en dan ne moreš biti doma.«

»Kam neki bi šel? Mislite, da bom beračil po poti na Štajersko. Moram vendar ubiti kako zverjad, da ne pojdem s praznim žepom na pot, kakor deseto dete od hiše. Vi mi tako ne boste ničesar dali, ker sem se vam tako zameril.«

»O Janez, Janez,« je pričela mati. Pa trdovratni sin je ni poslušal. Hitro je odšel ter zavil proti gori. Nemara je težko gledal solze, ki so porosile materino oko. Srce ni bilo še povsem pokvarjeno. Slaba vest ga je vznemirjala.

III.

Za teden dni sta stopala Janez in Surga precej hitro po strmi stezi, ki pelje čez Zelenico ob Ljubelju na Koroško. Zgodaj je še bilo. Pod nogami jima je

škripal zmrzel sneg, da je dostikrat Surgi izpodletelo, ker ni imel tako nakovanih črevljev, kakor Janez. Poleg tega pa tudi ni bil vaje pot, kakor njegov tovariš, ki je že preteknil vse kote po planinah.

»Prebiti sneg pa planine in še take steze, ki so komaj za divje koze, ne pa za ljudi,« se je jezil Surga, ko se je pobiral s tal.

»Nič hudega, če se malo pripogneš,« pošali se Janez. »Le pojdi po mojih stopinjah, pa bo dobro. Malo še potrpi! Precej sva na vrhu.«

Solnce je uprav vzhajalo izza sosednjih Karavank, ko dospeta vrh Zelenice. Odprt jima je bil pogled na Koroško, po kateri ju popelje pot na Štajersko. Po kratkem oddihu se napotita dalje proti Celovcu.

Štiri dni sta hodila do Ljubnega. Od tod sta krenila ob potoku Lisingu v dolino, kjer je Surga vedel za delo.

Zvečer dospeta do samotne, velike kmetiške hiše, ki je stala prav v kotu vse doline, blizu izvira Lisinga. Povsodi so se razprostirali mogočni gozdi, ter obdajali človeka na taki samoti z nekako grozo.

»Sedaj sva pa dobra,« je izpregovoril Surga. »Vendar je enkrat konec pasjega pota! Vidiš, Janez, to je gostilna, kjer se kaj zapleše in zapije. Tu bomo živeli! Zajedno nama gospodar pove, kako je z delom. Dobiva ga gotovo. Tudi starih znancev je tukaj mnogo. Lahko boš govoril slovenski. Saj še celo gospodar razume nekoliko.«

Prideta pred vežne duri, ki so bile že zapahnjene. Surga udari s pestjo po njih. Kmalu se začujejo v veži težki koraki, ključ se obrne in med vrati se pokaže velika postava gospodarjeva, že osivelega

Miheljna, ki je držal v roki lojevo svečo. Mihelj spozna Surgo kot starega znanca ter mu stisne dobrovoljno desnico.

Vstopijo v sobo. Celo omizje bradatih mož je sedelo ob bokalu vina. Zvedavo so gledali nova prišleca, katera je gospodar peljal v stransko sobo. Tam so se hitro pomenili, kaj in kako zastran dela. Mihelj jih je bil vesel, posebno še, ker mu je podjetnik naročil, da naj namesto njega sprejme vse delavce, ker se mudi, da prej ko mogoče po tej strani opravijo ter gredo potem drugam koparit. Obljubil jima je, da prihodnji ponedeljek precej lahko začneta delovati.

V tem jima je že prinesla Rezika, mlado, brdko dekle, večerjo.

»Ker vem, da sta trudna in lačna,« ogovori ju slovenski, »napravila sem takoj večerjo, da gresta prej k počitku.«

»Dobro, dobro,« poprime hitro Janez, vesel, da je dobil deklico, s katero se bo mogel pogovoriti, dokler se ne privadi nemščini.

»Saj sva že res potrebna jedi in počitka. Kaj meniš, s Kranjskega pa tu gori, to ni karsibodi. Preklicano, to sva točkla in krevsala, da sem že vsega naveličan.«

»No, se bosta pa izpočila. Kranjskim korenjakom nič ne dé taka pot. Trdni so, kakor bi bili iz železa. Sedaj grem pa precej pripraviti postelji, da gresta lahko koj spat.«

Surga je vedno gledal tja v sosednjo sobo. Ko ga Janez začudeno vpraša, je-li to dekle s Kranjskega, ker govori tako lepo slovenski, odgovori mu nejevoljen: »Mati je bila menda Kranjica; pa mari so

meni ženske. Le preklicano me jezi, da ni nobenega znanca. Lahko bi se človek zastonj napil. Seve, Kranjec je priden, da je res preveč. Te-le štajerske mrcine pijejo tukaj, Kranjci pa delajo kot črna živina. Pa naj le! Privoščila si bodeva pa potlej več, ko bo kaj cvenka v žepu.«

Vstala sta ter šla spat. Surga je gostom pri veliki mizi voščil lahko noč, seveda po nemški.

Ni bilo dolgo tega, odkar sta prevzela naša znanca delo. Neke sobote večera je bilo zbranih nekaj drvarjev v zakajeni bajti, oddaljeni tri ure od Mihejeve gostilne. Ogenj je gorel sredi koč, na ognjišču, kamor so pristavili večerjo. Drvarji so pa sedeli naokrog ter pušili tobak. Med njimi sta bila tudi Janez in Surga. Surga je bil kaj vesel ter je mnogo govoril in debelo lagal svojim tovarišem, ki so se zadovoljno smejali ter hvalili zvitega Surgo,

Janez jih pa ni razumel. Jezno se je potegnil tja po pogradu. Sam pri sebi je pa dejal: »Če bodo samo ta »hinder hander« gonili, naveličal se bom kmalu vsega. Če ne dobim skoraj tovariša, s katerim bom mogel govoriti in s katerim udariva na lov, pa grem domov. Naj me vtaknejo v vojake. Bolje je, da me ubije Lah, kakor da bi se tu dolgočasil. Samo ta hudirjev Surga bo še čutil prej, ker me je tako zvodil.«

In uprav, ko je tako mrmral predse ter koval hudobne namene, prisede k njemu nekdo izmed družbe. Bil je mož majhne postave, širokopleč, pa hudega pogleda, kakor bi bil živ ogenj gorel pod košatimi obrvmi. Nerazčesana gosta brada mu je krila obraz. Imel je nekaj groznega na sebi. Bil je to Poc Hanza, razvpit tatinski lovec, kateremu je bila gosposka hudo za petami, toda ni ga mogla zasačiti.

»No, kaj pa ti, ali se ne smejaš, ko se vsi drugi reže,« povpraša v slabi slovenščini Janeza. Ta odpre oči ter ga pogleda. Skoro ustrašil se ga je, tako hud obraz je naredil.

»Kaj bom poslušal, ko ne razumem nič, kaj se menijo.«

»No, se bova pa midva kaj pomenila. Mene pa že umeješ, ka-li? A ti je dolgčas, kaj ne? Tu ne boš lazil kakor tam na Kranjskem po noči v vas ter nagajal dečvam.«

»Kaj so meni mar ženske! Meniš, da sem res taka šleva. Pojdi kamor hočeš s tvojimi dečvami, ali kako si že rekel. Ko bi le puško imel in poštenega tovariša, da bi udarila na jelene, pa bi lahko pregnal dolgčas. Vam pa tako družega ni mari, ko sekira, tobak in žganje. Jelenjega mesa nalašč nočete jesti ter se raji zadovoljite z žganci in odlijalcem, ki včasih še osoljen ni dovolj, kaj šele zabeljen. O, da sem vedel, da bo tako ...«

»Kaj, ti znaš streljati?« povpraša ga iznenaden Hanza, in čudovitega veselja mu zažare oči. »Če je to res, potem sva midva takoj prijatelja. Tu je moja desnica. Davno sem že iskal človeka, da bi skupaj hodila na lov. Veš, pa so vsi lenuhi, da se jim nič ne ljubi. Če si mož zato, lahko greva ta teden malo pogledat. Puški imam dve, eno ti drage volje posodim.«

Janez se je sklonil na postelji. Videlo se mu je, kako strasten lovec je bil. Lica so mu zažarela in srce mu je bilo hitrejše. Hipno je pozabil vso nevoljo ter žuganje; ognjena strast mu je povžila domotožje in vse druge dobre ter slabe misli in nakane so utonile v nadi: Zopet bom lovil. Ves vesel seže Hanzi v roko.

«Že velja! Toliko upam zmerom pobiti, da ne boš rekel, da sem strahopetec, ki se mu roke tresejo, če zagleda zver.»

V tem je bila večerja kuhana. Po jedi so polegli po pogradih. Ogenj je pogasnil. Le žrjavica se je svetila z ognjišča. Zunaj se je slišalo žvižganje mrzlega vetra in sova je jezno tulila na bližnji smreki. Drvarji so pospali. Le Janez je še čul. Mislil je na lov. Dregnil je celo tovariša, svojega vodnika Surgo, v rebra, da je nevoljno zarenčal ter se vzbudil. Povcdal mu je svojo zvezo s Hanzo.

»Saj sem ti pravil, da bo tako. To ga bova pila! Jaz vama bom pa meso prodajal,« mu je odgovoril zaspano. Obrnil se je in zopet ga je objelo trdno spanje.

Nedeljo pred adventom je bil ples pri Mihelinu Drvarji so prišli ter jedli okusno meso debele »krape«, katero je menda Mihelj nekje na deželi kupil. Dva škripača sta sedela za mizo ter nategovala svoje mehove. Drvarji so pa plesali ter bili s težkimi črevlji ob tla, toliko, da niso pretolkli desk. Tudi Janez se je zavrtel z Reziko ter vrgel toliko godcema, da so rekli Štajerci:

»Lej ga, Kranjca, ta se je pa odrezal.«

Ko je Janez zaplesal prvič z Reziko, zaplesal je še drugič in tretjič — celi večer. Nihče več je ni dobil. Zagorelo in zažarelo je v njem. Tudi Reziki je planila kri v lice in kmalu so se dregali drvarji s komolci in si namigavali: »Ali ju vidiš? Kak par!« Med njimi je bil domačin, Hiršev Pavle, ki je že davno hrepenel po Reziki. Poprosil jo je dvakrat za ples, a vselej mu je odgovorila, da ne utegne in odšla streč gostom.

»Ne utegne — z mano ne utegne — s Kranjcem pa! Kleti Janez, znesem se še nad teboj! Zapomni, kdaj si premočil Reziko!«

Odšel je, stiskal pesti in se rotil, da se maščuje.

Precej dolgo v noč so rajali, potem pa odšli — malo po strani seveda — v svoje gozde in očrnele bajte nazaj. Nekateri, ki so božjega daru le preveč zavžili, so pocepali po klopih ter čakali prihodnjega dne. Med njimi je bil tudi Surga. Privlačnost zemlje ga je menda spravila pod mizo, kjer je zaspal. Janez, hoteč oditi, ga je klical in budil. Toda Surga je le vlekel dreto in se ni menil za sodrugov klic. Zato ga je pa Janez dvignil — videč, da ne opravi ničesar — ter ga položil na klop pri peči, mrmrajoč predse: »Presneti človek, da je le presit, pa je srečen.«

Sam se ni hotel vračati. Sklenil je pri Miheljnu prenočiti ter počakati Surge, da se prespi.

Rezika mu je prinesla še en polič vina.

»No, kaj ne, kako 'kravo' sem pripravil, »ogovori jo Janez. »Ali ni bilo okusno meso, kaj?«

»Dobro je menda, ker so je vsi tako radi jedli.«

»No, kaj ga ti nisi?«

»Ne! Ukradena reč je ukradena. Še nikoli se nisem dotaknila plena divjih lovcev.«

»Ne bodi no neumna; kaj ni zverina ravno tako moja kakor bogatincev? Bog jo je za vse ustvaril in posebno še za reveže. Gospoda ima tako vsega preveč.«

Ni tako, ne, Janez! Lov je kupljen — kdor strelja brez pravice, krade tujo lastnino. Zato te prosim, če hočeš sam sebi prav, poslušaj me in pusti Poc Hanzo. Ta te bo zapeljal, da boš vse življenje nesrečen. Koliko je bilo že postreljenih in pobitih zaradi lova, ker jih je zapeljal Poc Hanza.«

»Beži, beži, ženska strahopetnost! Ko bi bili vsi moški taki, kakor ste ve, potem nas gosposka s svojimi biriči ogloda do kosti. Kaj meniš, človek se ne sme kar tako dati v kozji rog goniti. He, dosti jele-
nov bodeva še pobila s Hanzo, in vsi borštarnarji me ne zalezejo. Saj sem samo zato gori prišel, ker sem slišal, da je tu dosti divjačine. No, na Kranjskem bi jo kmalu potrebili. Ali tukaj se pa nihče ne upa, ker so vsi Štajerci za nič, razen Poc Hanze. Zvedeli boste, kaj zna kranjski Janez! Zdaj po pojdi in prinesi nasušilno rjuho. Grem na seno spat. Surga je pijan kot dež. S tako veho ni nikamor, da bi se hodilo v gozd.«

»Saj v veži visi ena, pa jo vzemi. — Janez, še enkrat te prosim, ubogaj me, ne pečaj se s Poc Hanzo in z lovom! Nesrečen boš in tedaj se še z žalostjo spomniš mojih besedi — in — —«

»E, brr — prazen strah,« je hitel Janez. Budila se mu je svarilna vest in hkrati je občutil, da imajo dekletove besede posebno moč do njega. In bil je v srcu vroč boj, v katerem je pa zmagala strast, da je celo žaljivo odgovoril skrbni svarilki.

»Lej, lej, kako si zgovorna, modrijanka! Kakor s prižnice, toliko naukov! To je vendar čudno, da bi me vsak rad učil in svaril, posebno pa ženske. Mislil sem, da so samo naša mati tako sitni, ker so že stari; pa ste mlade prav take!«

Rezika ga ni poslušala. Žalostno se je obrnila in šla v kuhinjo. Žalostna je obstala pred ognjiščem. Ogorke je pomaknila na pojemajoči ogenj in se zagledala kakor z velikim koprnenjem skozi okno v jasno nebo. Polglasno je vzdihnila:

»Ima ga že v mreži, hudobni Hanza! Ne bo nehal, da ga izvodi popolnoma od dela; zve se pa vse,

in revež bo preganjan, da ne bo smel med ljudi. Škoda zanj!«

Rezika je poznala dobro usodo divjih lovcev. In ko je pomislila, da doleti taista tudi Janeza, prevzela je nepoznana skrb in bridkost njeno dušo.

Ko je sedel Janez sam v hiši, se je še enkrat razhudil nad Reziko, da je udaril ob mizo: »Klete babe!« Ali hitro mu je bilo žal Rezi-ke. Poklical jo je enkrat, dvakrat, ali ni se vrnila. Rad bi bil stopil do nje v huhinjo in poprosil: »Ne bodi huda, Rezika. Toda prevelika je bila njegova trma. Nočem, je rekel, nalašč nočem! Zato je sklenil, da je ne pogleda več.

Dvignil se je in šel iz pivnice v vežo. Tam je snel težko rjuho s klina, prijel za kljuko vežnih vrat in hotel oditi.

In vendar — ni mogel.

Obrnil se je in stopil pred kuhinjska vrata.

»Lahko noč, Rezika!«

»Bog daj, Janez!«

»Ne bodi huda!«

»Nisem huda, žalostna pa sem!«

»I zakaj?«

»Zato; saj veš!«

»Ne boj se zame! Ne pridejo mi doživega!«

Tedaj je prišel gospodar Mihelj s svečo iz nadstropja — in je zapahnil duri za Janezom.

IV.

Pri gozdarjevih je bilo vse tiho, kar je Janez odšel. Čeravno je popred rad zapuščal dom ter se klatil s puško po planinah, se je vendar vrnil kmalu domov. A sedaj ga ni bilo. Mati je pogosto jemala sina v misel in smilil se ji je edinec, da se mora po-

tikati po svetu, ko bi bilo vendar lahko drugače. Vse priglavitice, vse ostre besede sinove in njegova trma, vse je bilo pozabljeno. Niti misliti ni mogla na napaake svojega otroka. Preveč ga je ljubila.

Poleg teh težav je mučila skrbno materino srce bridka skrb: kaj bo z njegovo dušo? Saj je vedela, da se kot skrivač ne sme prikazati med ljudi, torej ne more nikdar v cerkev. In Bog ve, kakšno družbo ima? Podivjane, surove in brezbožne ljudi, ki ga gotovo popolnoma spridijo.

Zato je pogosto poklekala pred Žalostno Mater božjo in prisrčno prosila: »Varuj ga, brani ga . . .«

Ko je sedela zimske večere pri kolovratu, je govorila tako rada z možem o Janezu. Celo očitati je hotela Klemenu, da bi ga bil lahko doma obdržal in mu ubranil, da ne bi šel na tuje.

Toda Klemen ni bil nič kaj zadovoljen z njenim očitanjem. Dasi ga je samega skrbelo, je skušal vendar ženo potolažiti, češ, saj ni tako, kakor meniš. Saj so drugod tudi pošteni ljudje. Za fanta je pa le dobro, da pogleda malo po svetu. Bo vsaj kaj izkusil in se izpametoval.

Po takem pogovoru sta navadno oba obmolknila. Kolovrat je brnel, stari gozdar je premišljal. Čedalje bolj so se mu budili očitki v lastni duši, da ni brez krivde glede sina. Edinec je bil, seveda zato razvajenec. Sam ga je prvi vzel seboj na tatinski lov in s tem užgal iskro, ki fanta lahko uniči. Poznal je stroge razmere na Štajerskem, poznal Janeza in nič ni upal, da bi prešlo vse brez nesreče. Tolažil se je edino s tem, da bi bil sicer moral skoro gotovo v vojake — in tam bi ga itak zalotila nesreča. Torej je že vseeno — kar je, je.

Leto 1848 je bilo kaj nemirno za Avstrijo.

Upori in rovanje proti prestolu se je pričelo na vseh krajih. Posebno so se skušali iznebiti pokorščine do Habsburžanov Italijani v Pijemontu. Izpolnilo se je, kar je napovedoval Surga Doseljanom, da bo vojska zoper Laha. In res so kmalu vedeli prebivalci tihe zagorske vasice, da je na »Plemontezarskem punt!«

V teh burnih časih je pa potrebovala država mnogo vojakov. Ali kdo bi šel drage volje na vojsko zoper hudokrvne Lahone. Kmetje so prepisovali svoja posestva sinovom ter jih drago odkupovali, da jim ni bilo treba nositi vojaške suknje.

Vsi drugi, ki niso imeli dosti posestva, da bi jih osvobodilo vojaščine, so se pa skrivali. Vse gore, vse planine, brlogi in gorske bajte — vse je bilo polno skrivačev. Le izjema je bila, če se je kdo prostovoljno javil za nabor. Gosposka je morala loviti, — in ker je bila potreba velika, je bil tudi pogon in lov na skrivače neprestan in strog. Veliko fantov je zbegnilo celo preko meje, na Koroško in Štajersko, kjer so nepoznani in skriti drvarili po šumah, da so se odtegnili vojakom.

Ker torej lovi na skrivače niso bili dosti izdatni, je zahtevala gosposka od očetov, da jim izroče sinove. Če niso bili voljni, poslali so jim v hišo »sekcijon« — in to je tiralo marsikaterega očeta, da se je napravil in šel po sina. Jokaje so jih prosili očetje, naj se vrnejo in gredo v vojake, sicer jih strašni sekacijon ogloda in obžre do mozga.

Taka usoda je zadela Gozdarjeve. Na večkratno zahtevanje, da se ima sin Janez zgласiti pri gosposki zaradi vojaščine, je odgovoril Gozdar, da ga ni do-

ma, in da tudi sam ne vé, kod se klati in potika. A toliko so vendar zvedeli biriči, da je bržkone na Štajerskem.

Zato je dobil gozdar naročilo, naj gre po sina. — Tega mu nihče ni verjel, da bi ne vedel, kje da je. —

Oče res ni natančno vedel za sina. A vendar mu je bilo znano, da je gotovo tam, kamor je zahajala tedaj večina Gorenjcev — tkat in drvarit.

Kljub temu se ni udal. Gosposki je trdovratno trdil, da ne vé in ne zna, kam je šel in da torej ne more ponj.

Kar nekega jutra potrka na Gozdarjeva vrata močna pest. Ko Gozdar odpre, stopi predenj precej prileten korporal, navihanih brk, ter mu, režoč se, pravi:

»No, oče, ker se vam je sin izgubil, sem pa štiri druge pripeljal.« In pokazal je na svoje tovariše — vojake.

Gozdar je precej vedel, za kaj gre. Dobil je v hišo »sekacjon« — pravo točo in vihar. Nejevoljen je bil, toda pokazati si ni upal, da mu prišleci niso po volji. Predobro je poznal take goste že od drugod. Vojaki oblastno vstopijo. Korporal prebere Klemenu postave, koliko mesa in kakšne jedi se morajo zvesto dajati cesarskim možem, in da ti ostanejo toliko časa pri hiši, da se sin vrne in se zglesi pri gosposki.

Vse očetovo izgovarjanje, da ne vé zanj, da ni on kriv tega, ne pomaga ničesar. Vojaki se vgnezdijo pri Gozdarju ter se ne menijo za materine tožbe, niti za očetove hude poglede. Surovo zahtevajo dnevne hrane, naj dobe kjer hočejo. Bili so to rogovilasti možje, hudih obrazov in smolnih prstov. — Na »sekacjon« so pošiljali vojake iz tujih krajev, divje in krute, da bi čimpreje izsilili sinove od kme-

tov. Pritožba zoper ravnanje vojakov ni izdala nobena. Svobodna strahovlada, grozen bič so bili za posamezne hiše. — Vse je moralo biti pod ključem pred njimi. Pa še to ni dostikrat mnogo izdalo. Zavohali so ključe, ali pa s ponarejenimi odpirali ter kradli mesnino in sploh vse, kar jim je prišlo povoljnega pod roke. Ko so pa pri Gozdarju izpraznili celo shrambo, so začeli stegati požrešne prste tudi po posestvu drugih Doseljanov. Vse se jih je balo, vse sovražilo. Poleg tega so bili pa še silno izbirčni. Kruh jim ni bil nikoli dosti bel, meso vedno pretrdo ali premehko, čeprav so sosedinje trdile, da ne zna nobena kuhati bolje od Gozdarke.

Za vso to skrb in postrežbo pa ni nobeden premaknil najmanjše stvarice. Ne da bi bil kdo preklal polence ali prekidal sneg ter malo postregel ubogi Mini, ki je imela dela čez glavo veliko. Tožila je sosedam:

»Bog jih preloži in Mati sedem žalosti! Ob vse nas bodo dejali ti požeruhi. Nobena reč jim nič ne izdâ. Moka mi pohaja, zabelje ni več v deži, prihranjen denar sva izmetala za meso, — kar nič več nam ni živeti. Kaj toča, kaj hude letine! Sekacjon — sekacjon! Bog pomagaj!

Ko so drugi dan zahtevali vojaki mesa, in pri Gozdarjevih ni bilo božaka več pri hiši, da bi je kupili, razhudil se je Klemen in odločno povedal vojakom, da jih ne more dalje rediti: Zidu se lotite in s streho vred pojejte še bajto, če hočete. Jaz nimam in nimam — pa pojte po sina, če hočete, jaz vam ga ne morem dati.«

Trdosrčni vojaki so se mu porogljivo smejali ter se niso menili za njegove besede.

Šli so v hlev, iztirali kravo od jasli ter jo gnali prodajat.

Sosed Brence je stal pri oknu ter gledal trdosrčne vojake, ki so natepali ubogo žival, ker ni hotela po zimi od doma. Stisnil je pest ter natihoma žugal:

»To niste cesarski služabniki, ampak vražje duše ste! Kar podavil bi vas, kakor zelenega pajka, in nič bi se ne pregrešil.«

Za dva dni, kar je bila prodana krava Gozdarju, so sedeli na večer pri Brencetu doseljski možje krog gorke peči ter se menili o vojski, ki se bo menda spomladi pričela. Tudi Klemen je bil med njimi.

»No, Klemen, kaj ne ti težko čakaš spomladi, da se ti spravijo izpod nog tiste presnete pijavke,« ogovori Brence Gozdarja.

»Ko bi moral do spomladi imeti požeruhe, prodajo in pojedjo mi vse, ti nebodijhtreba,« prične Klemen.

Toda hitro mu prestriže besedo Brencetov Fran-
ce ves v jezi:

»Slišite, Gozdarjevi, kaj vam jaz pravim. Mi fantje smo se tako zmenili, če vam je prav, da bomo za zmirom spodili mrcine kosmate iz vasi. Lejte, na kaj sem predsinočnim naletel. Gori le v Delih sem hosto drobil, pa sem se malo zakasnil. Ko sem se v mraku vračal, stopil sem mimogrede h kovaču pogledat, če je že popravil cepinu zrno. In notri je sedel tisti spak od Adama, pa nam je take užigal in pravil, da smo se mu vsi smejali in norce brili ž njim. Ko sem šel potem tam-le za Novinovim plotom domov, čul sem nekaj tiho klicati. Da bi

te — koga pa nosi tod okoli? Pa ne iztiče kdo okrog Marijaničnega okna? mislim si ter skočim tiho čez plot. Pod oknom se je videla dolga postava. Jaz postojim za voglom. Toliko je bilo še svetlo, da sem ga spoznal po tisti veliki čaki, veste eden vaših vojakov je bil. Tolika jeza me popade, da poprimem cepin tesneje ter skočim proti njemu. Ali on me je tudi začul in odnesel v dolgih skokih zdravo kožo. Vidite, tako ne dajo miru nobenemu človeku. Da pa ne bodo sleparili okrog dekličev, za to bomo skrbeli mi doselški fantje. Nametali jim jih bomo ob prvi priložnosti na hrbte, da bodo pravili po svetu, kako jo znajo Doseljani zagosti.«

»Nikar, France, tega ne smete storiti. Imejte pamet! Kdo drugi bi trpel potem, kakor vi sami? Ti vas gredo tožit in vsi morate nositi puško.«

Tako je svaril Gozdar.

»Saj se jih moramo odkrižati z lepa. Jutri grem v R., ter povem, da jih dalje ne moremo imeti. Rekel bom pa tudi, da grem sam po Janeza, če ni drugače. Ako hoče, da mu ne bo treba hoditi z malho po svetu, naj se vrne. Če mu je v vojsko iti, naj bo, kakor je božja volja. Ko bi bil pred pameten, bi bilo pa vse dobro.«

Čez dva dni je prišel korporal, ki je dovedel ne-ljube goste ter jih je zopet odpeljal. Na ulici so srečali Brencetovega Franceta, ki je drva peljal. Strašno ga je pogledal eden izmed njih in nekaj zarobantil. France je pa udaril po konju ter siknil med zobmi: »Boga zahvali, da greš iz Doselja. Sicer bi me pomnil . . .«

V.

Mrzla burja, katera je vrtela in raznašala snežinke, ki so po malem naletavale na vse strani, je brila zimsko popoldne. V Miheljnovi gostilni so sedeli štirji možje pri debeli hrastovi mizi, ki je bila pomaknjena k peči.

»Tako, praviš, da so šli danes loviti Poc Hanzo in pa tistega Kranjca, ki je prej drvaril todi?« je vprašal mož, na čegar obrazu se je brala tiha žalost. Čelo mu je bilo zgubano v resne poteze, nekaj temnega — kakor oblak hudih skrbi, je leglo po njem, ko se je ozrl na Miheljna ter pričakoval odgovora.

Ta mož je bil Gozdar, ki je prišel na Štajersko poizvedovat po sinu. Prisegel je na gosposki, da gre sam po sina, če ga rešijo sekacija. Rešili so ga, in Gozdar je moral za Janezom na Štajersko. Kmalu je zvedel, kje so drvarili Kranjci in tako prišel k oštirju Miheljnu. Ali žalostne novice je zvedel o sinu. Drugi drvarji so odšli vsi drugam na delo, Janez je pa pustil sekiro, zadel puško in se pridružil razupitemu divjemu lovcu — Poc Hanzi. To je očeta neizmerno zbolelo in zato ni povedal nikomur, da je nesrečni oče razupitega tatinskega lovca, ki s Poc Hanzo kljubuje vsej gosposki.

»Danes, da,« odgovori Mihelj. »Pa jaz se bojim, da jih res zalotijo. Ne bota se nadejala, da bi v tem vremenu kdo lazil za njima. Le pogledite, kakovo je zunaj! Saj bo še vse skupaj zamelo gori v planini. Pa naj jih le! Ona dva jo bota že unesla, tista gola-zen od lovcev naj pa pomrzne v grmovju. Kaj bi se poganjal za judeževe denarje. Vsak ima pravico streljati, ne pa samo gospoda!«

»Kaj si rekel, Mihelj, za judeževe denarje? Ali je mar odmenjeno plačilo tistemu, ki jih vjame, kali?«

»Seveda je. Kaj še nisi slišal tega? No, se ve, nisi se pač mudil drugod. Ti si hitel, da bi preje fanta dobil ter ga peljal domov starišem. — Škoda zanj, če ga dobé v pest, meni se prav smili. Ali vjeli ga pa bodo. Sto goldinarjev dobi vsak, ki pripelje enega teh-le dveh h gosposki, za oba pa še enkrat toliko. Za mrtvega pa le petdeset. Vidiš, to je lep zaslužek za tiste zelence. Samo judežev denar je to, tako jaz rečem, nočem ga, če bi mi bilo tudi precej iti ob beraški palici po svetu.«

»Kako se je pa vendar tako spozabil ta Kranjec, da je potegnil s tistim potepuhom. Mar naj bi bil šel z drugimi naprej, ko so tu podelali,« vtaknil se je v govor Miheljev hlapec Martin, ki je sedel pri njih.

»Kaj ne poznaš Poc Hanze? Če ta koga dobi v mrežo, potem ga ne izpusti izlepa. Janez ta pa le za njim sili. Kdo bi si bil mislil, da je ves neumen na lov. Meni koj od začetka ni bilo kaj prav, da je Poc Hanza vedno vanj tiščal. Pa sem si mislil, fant je že sam pameten. Če prav gre enekrati z njim, naj ima veselje. Da bo tako prišlo, tega se nisem nadejal!«

»Streljal je rad, streljal, že od mladih nog,« omeni otožno Gozdar.

Hudo je bilo očetu, ko je to čul o sinu. Toda svoje žalosti ni hotel in ni smel pokazati. Težilo ga je posebno še, ker si je zmerom očital, da bi bil lahko zaprečil vse nezgode, ko bi bil Janezu prepovedal, da ne sme od doma, posebno pa s Surgo ne. To je dalo povod, da je vprašal:

»Ali ni bil še nekdo drugi z Janezom, neki Surga, kakor smo mu pravili na Kranjskem.«

Ko Mihelj čuje Surgovo ime, mu vsplamte oči in od jeze zardi v obraz; s pestjo pa ježno udari ob mizo, da so odskočili kozarci:

»Surga, Surga, to ti je vražji človek! Ko bi tega ne bilo, bi bilo mogoče vse dobro. Jaz sem ga imel poprej za poštenjaka in prav prijatelja sva bila. A sedaj sem ga pa spoznal, kakov lisjak da je. Ta pretkanec je podpihoval Janeza in odvrčal od dela, da je potlej za njegove denarje pil, če je revež s trudom ubil kakega jelena. Okoli pod'etnika se je pa lizal in hlinil toliko časa, da ga je postavil za to, da je nekaj pazil na druge, čeprav so morali vsi nanj paziti, da jih ni okanil. Seve, da je le sam postopal, ko ni bil za nobeno rabo. Jaz sem mu dajal cel mesec zabele, moke in pa česar je hotel, pa mi ni krajcarja plačal. Gospode je baje tudi hotel opehariti, a se je opekел, slepar grdi. Sedaj pa sedi zaprt. In prav se mu godi! E, da bi še enkrat prišel gori k nam, jaz bi mu drugače posvetil. Prav ta je tudi Janeza izdal, jaz stavim konja, da je tako. Bržkone je upal, da se z izdajstvom izliže iz ječe. Kako bi sicer vedeli tako natanko kje, na kateri planini, v kateri koči da sta skrita?«

»Taka je, midva tudi tako praviva,« pritrdita zajedno Martin in drvar, ki je sedel pri njem.

»Tisti človek ti je naredil za denar vse. Da se je le njemu dobro godilo in da je mogel pijančevati, pa je bil vesel. Če bi druge zavoljo njega tudi na meh odrli, to mu ni bilo nič mari.«

V tem stopi v sobo Rezika. Z ruto je pehala sneg raz sebe in z nekim boječim glasom pripovedovala, da je čula, ko je šla po vode, od daleč vriskanje in upitje lovcev in da se boji, da bi ne bili Janeza ujeli.

Vsi se iznenadeno spogledajo. Gozdarju je jeło srce nemirno utripati.

»Kaj, če ga pripeljejo tod mimo? Gledati bom moral sina, vklenjenega kot hudodelca. In ko me Janez zagleda ter izpozna očeta, ki ga je premalo trdo imel, ali me ne bo pogledal z očitajočim očesom, češ, jaz nisem imel pameti, morali bi jo imeti vi toliko več; pa bi ne bil nikoli zašel na tako pot. Ne tega pogleda ne prenese očetovsko srce, ki je vendar zmerom gorelo za ljubljenega edinca ter mu želelo edinole srečo.«

Povpraša torej ves v skrbah Mihelina, ki je nekako pomilovalno potresal z glavo ter nekaj predse mrmral.

»Ali se bodo lovci kaj ustavili tukaj? Če pridejo noter in če peljejo vjetega Kranjca, tedaj se moram jaz skriti, da me ne bo videl. Pozna me.«

»Kaj pa, da ne gredo mimo gostilne, posebno v takem vremenu ne. Če so res koga vjeli, tedaj bodo od veselja hoteli vse popiti; če jim je pa izpodletelo, hladili bodo zopet z vinom svojo jezo. Saj morajo biti v kratkem tu. Pri oknu bomo videli, če Janeza peljejo, in tedaj se ti še vedno lahko skriješ. Če ga pa nimajo, ostaneš tukaj. Nihče ne bo vedel, da kaj veš o Kranjcu in da si ga prišel iskat.«

Potem vstane Mihelj od peči in gre proti oknu.

»Aha,« pravi, »že gredo. Le pogledjte jih! Toda, Bog bodi zahvaljen, prazni so. Jaz sem koj rekel, da takih ptičev, kakor sta ta dva, ne bodo vjeli. O, to jim privoščim!«

V tem pa že zaškripljejo vežna vrata in lovci ropotaje ter neotesano kolneč vsi sneženi vstopijo v sobo, postavijo palice in puške v kot ter vsi na enkrat silijo k peči, da si ogrejejo mrzle ude.

Naši znanci se jim umaknejo, in ko prinese Mihelj pijačo na mizo, prične izpraševati, kako je bilo, da sta jim zopet ušla.

»Eden nam že ne bo več nagajal. Poslali smo ga vragu v službo, da mu bo vozil oglje v peklu. Nam je pač vseeno. Pet krogelj je dobil, če ne več. Mislim, da jih je dovolj.«

Lovci so se krohotali surovemu pripovedovanju in eden je še pristavil:

»Bolje, da ubijemo takega lovca, kakor najtežjega jelena. Kje dobimo petdeset goldinarjev za jelena, kakor za tega? Le pijmo ga, saj je bil srečen lov!«

Pili, nalivali in polivali so, da je kar od mize teklo.

Gozdar je poslušal ob strani pri drugi mizi pogovore lovcev in biričev. Srce se mu je krčilo, grozna negotovost ga je morila, da se mu je tresla roka, ko je segal po kozarec, da bi pil.

»Torej enega so ustrelili! Katerega? Morda Janeza! Moj Bog! Kakor zver je ubit edini sin, v prepadu je izdihnil in nikogar ni bilo ob njem na zadnjo uro. Strašno! Če je to resnica in če zve mati — počí ji srce.«

V tej negotovosti ni mogel več prebiti. Surovi krohot biričev in lovcev mu je trgal srce. Vstal je in šel vun k Mihelju, naj vendar poizve, koga so ustrelili.

Mihelj je natočil vina in ga nesel k mizi lovcev. Ko je postavil vprašanje, se je Gozdarju kar stemnilo pred očmi. Z obema rokama si je podprl glavo in poslušal.

»Torej, katerega so ubili?«

»Poc Hanzo!«

»Če se ne motite?«

»Kako bi se? Kranjec je dolg, Hanza pa majčken in krivenčast!«

... »Poc Hanzo! Poc Hanzo!« so pritrdjevali vsi hripavi naenkrat. Tisti Kranjec nam je pa odnesel kosti,« je nadaljeval v kotu sedeč lovec, ki je bil menda nekak poglavar cele druhal.

Prav gotovo, da je zapisan sami hudobi, če ne, bi se bil moral ubiti. Tako visoko je skakal. Čez skale in brezdna je letel, kakor bi ga bil nesel vihar! Pa kako zna streljati! Ko je najhuje tekel, je zagledal ob skali pod ruševim grmom divjo kozo, in — tresk — je zagromelo, pa se je prekucnila v prepad. Menda kar ni mogel strpeti, da bi jo bil nas kdo ustrelil. No, pa naj le počaka. Ne bo dolgo, pa bo še on šel rakom žvižgat. Da se le vreme nekoliko ustanovi, potem gremo po Hanzo, ki nam je padel v »Hudo brezno«, in ga sedaj nismo mogli izvleči. Če ga ne izvlečemo, nam gosposka še verjela ne bo, da smo ga res spravili s poti. Hkrati pa tudi pogledamo nekoliko za drugim ptičkom. Saj pride gotovo kaj v dolino. V gorah mu ni obstanka. Zmrzniti mora ali pa lakote poginiti.«

Gozdar se je oddahnil. Kakor bi mu kdo zastavil nož na prsa, tako mu je bilo. Ali zaenkrat se je umaknil sunku, žal, samo zaenkrat. Pred njegovimi očmi je bilo mračno in izhoda za sina ni vedel.

»Kaj mi pomaga,« tako je mislil, »če ga sedaj niso dobili, dobe ga drugič. Ali če ga lovci ne zalezejo, ponesreči se laliko sam. K ljudem ne sme, a v taki zimi, kakor se je pričela sedaj, premrzovati po gorah, je tudi nemogoče. Nihče bi kaj takega ne prestal.«

Gozdar je mislil, da dobi sina pri drvarjih ter da ga pregovori, da pojde ž njim domov. Toda, kako ga je varala nada!

»Vse izgubljeno,« je pomislil. »Če ga Bog ne reši, sam se tudi ne bo in jaz ga ne morem.«

Zato si je zaželel hitro proč od nesrečnega kraja, da ne učaka, kako bodo prinesli z gora bledega sina — mrtvega.

Ko je zapregel na priganjanje in žuganje lovcev Martin dvoje krepkih konj v velike sani, da popelje precej vinjene proti Ljubnemu, prisedel je še Gozdar, rekši, da je drvar, ki se vrača na zimo domov.

Nemo je sedel Gozdar na saneh ter se ni menil za mrzlo burjo, ki je brila po dolini in mu trosila snežink v obraz, ni čul surovih šal, ki so jih uganjali lovci. Njegova duša je bivala pri nesrečnem sinu Huda boleost mu je stiskala srce in vznemirjala ga je vest, hoteč mu očitati, da bi bilo lahko drugače, ako bi bil on ostreje ravnal s sinom, ter rabil večkrat očetovsko oblast, kakor preveliko ljubezen, dokler je bil čas. Toda sedaj je prepozno! Do smrti ne bo miren. Če zve, da so mu ubili sina, ne izgine mu nikdar več njegovo krvavo lice izpred oči.

In kako pride domov, pred mater? Ona ne prenese tega. Revica!

Zato je sklenil, da ji ne pove in ne izda, kaj je z nesrečnim Janezom.

VI.

V kratkem se je raznesla novica po Doselju, da se je Gozdar vrnil, pa brez sina. Ko so doselške žene natakale vodo za južino ter tam na koritu stale in rešetale razne novice, prišla je tudi Gozdarka ter,

ne da bi se kaj pomudila, hitro natočila škaf ter ga zadela na glavo. Na obrazu se jej je brala globoka žalost in kdor bi bil pogledal natančneje v oči, spoznal bi bil, da je nedavno jokala — prav mnogo jokala.

Ali klepetava soseda vendar ni mogla pustiti Gozdarke pri miru. Iztegnila je svoj gibljivi jeziček ter poprašala prav nedolžno, se ve:

»Ali Janeza ni bilo s starim?«

Gozdarka je pa kratko odgovorila, ker se ni mogla vtikati v pogovore v toliki žalosti:

»Menda je šel nekam drugam in Klemen ga ni dobil.«

Pa je zavila hitro navkreber. Sosedo so pa še ugibale in presojevale, majale pomenljivo z glavami ter mencale z rokami pod predpasnikom, zakaj mrzlo je bilo tistega dne.

Kako je bilo pri Gozdarjevih žalostno! Klemen sicer ni povedal vsega svoji ženi, toda že njegovo vedenje, mračno lice in nekako skrivnostno otožno sevajoče oko je prenatanko govorilo žalostni materi, da nima čakati nič prida. Poleg tega je pričel Klemen samotariti. Nič več ni hodil k Brencetu, kjer so se na večer zbirali vaščani, marveč se je ogibal družbe, kakor bi ga bilo nečesa sram.

Zato je pa toliko bolj pogosto zahajal v trg R. ter tamkaj posedal po gostilnah in v pijači topil in dušil mučne skrbi, ki mu jih je budila misel na nesrečnega sina. Vsakega biriča in nedomačinca se je ustrašil, misleč, da prinese grozovito vest, da mu je sin na Štajerskem ustreljen. Nikdar ni misil, da bo še kdaj videl Janeza živega.

To ga je žgalo v duši, kakor živ ogenj. Čedalje bolj se je zatapljal v misel: Sam si vsega kriv. Kriv

si sinove nesreče, kriv si, da je sekacjon uničil in izpraznil shrambe. Postajal je čedalje bolj zamišljen, dobrih sosedov se je ogibal, tolažbe pa družbe je pa iskal v gostilni, v bližnjem trgu. Najljubša mu je bila družba, ki ga ni poznala. In ta je bila družba tujih igravcev, prekupcev, ki so Gozdarja kmalu zapletli v svoje mreže. Pijača in igra sta ga privezali z divjo strastjo. Zahajal je čedalje pogosteje v trg, izostajal večkrat dolgo v noč tamkaj ter se šele zelo pozno vračal domov, kar poprej ni bila nikoli njegova navada. Mina ga je vselej v skrbih pričakovala in ni zatisnila poprej očesa, da se je mož vrnil. Sedela je sama pri peči in prebirala molkove jagode ter goreče molila za sina, da bi ga Bog priveel zopet na pravo pot ter pripeljal zdravega, poboljšane ali vsaj še živega zopet pod domačo streho.

Moža je pogostokrat skušala rahlo posvariti, da naj opusti ponočevanje ter se varuje, da ga ne izvodi slaba družba.

Toda Klemen se ni menil za taka svarjenja. Navadno jo je kratko pa precej osorno zavrnil: »Ne bodi no neumna! Kaj meniš, da sem pet let star; jaz imam v trgu svoja opravila in kupčije. Saj veš, kako je po sekacjonu. Denarja ni, treba je skrbeti, da se ulovi kak krajcar. Sicer sem pa jaz gospodar, zato mi ne bo nihče ukazoval, kako in kam naj hodim.«

Mina mu ni oporekala, rajši je molčala. Saj je vedela, da ogenj še hujše plamti, če ga podpihavaš.

»Morebiti ima res kake kupčijske spletke,« dejala je sama pri sebi, »saj je od nekdaj rad po malem kupčeval.« Da bi tako naglo krenil s prave poti, ker je bil poprej vedno trezen, varčen in marljiv gospodar, si ni mogla misliti.

»Ko mine zima ter bo zopet dovolj dela na polju, pa opusti vse ter se bo pridno bavil s svojim poslom.«

Toda vaščani so vse drugače znali povedati, zakaj da Gozdar zahaja v R. In Rožič, ki je bil prišel nekoč iz trga, je majajoč z glavo omenil pri Bren-cetu:

»E, Gozdar, Gozdar, ta se mi smili, ta! Prav vse bo šlo rakom žvižgat, če skoraj ne pusti igre. Tisti Lah, ki se je pritepel lansko leto v R., ga menda skube, da nas Bog varuj.«

In pomilovalno so majali z glavami sočutni vaščani. Smilil se jim je sosed Gozdar, da se je toliko udal igri. — — —

VII

Odkar je izgubil Janez svojega tovariša, je bilo njegovo stanje še žalostnejše. Poc Hanza je vedel za vse kote in votline, za vsa varna skrivališča in pastirske koče, zato jima ni bilo težko prikrivati se zasledujočim lovcem. Tudi znancev je imel dovolj, kateri so mu nanosili potrebnega živeža in streliva, da jima ni trebalo trpeti lakote. Toda sedaj je bil sam, brez tovarišev, brez prijateljev, daleč od doma. Ko je premišljeval svojo nesrečo, spomnil se je maternih solz, katere je tolikokrat točila zanj, ker jej ni bil poslušen. O ko bi jo bil ubogal, kako srečen bi bil lahko.

Zima je neusmiljeno pritiskala. Kar je imel Janez brašna, mu je pošlo. Meso divjačine se mu je pri-skutilo. Prezebal je po brlogih; še ognja si ni upal povsodi zakuriti. Bal se je, da ga ne izda dim. Do koč si niti upal ni. Izdal bi se s sledjo in lovci bi bili naglo za njim. Janezu je pričelo mrzeti življenje. Kaj

naj stori? Živeža nič, strelivo poide prav kmalu, komaj za par strellov je še bilo smodnika v roženici. Napotil bi se sam v Ljubno in se prijavil gosposki. Milejše bi ga sodili in biričem bi prestregel nagrado. Ali ta misel se mu je zdela preveč poniževalna, da bi prilezel v mesto kot sestradan volk — ne — raje zmrznem!

Celo dolgo noč je tičal v listju na pogradu zapuščene ogljarske bajte. Mraz ga je preletal. Majčken ogenj je gorel na ognjišču. Lahko bi zakuril, da bi se pošteno grel, toda ni upal. Skozi špranje bi se svetilo, dim bi se dvigal visoko — lakomnih ljudi je dosti — hitro bi ga kdo ovadil.

Počasi so se plazile ure, oči ni mogel zatisniti.

Pasje življenje! Kdo je tega kriv? Oče? Mati? Moral si je odgovoriti, da ne. Sam si kriv, Janez, sam! Tvoja trma, neubogljivost. — Sam — sam — je žvižgala sapa skozi špranje in po gozdu je odmevalo v čudnih zvokih hreščečega drevja.

Torej sam!

In vendar bi doma lahko kaj storili zame! Zakaj ni nikogar blizu? Drvarji so gotovo že zanesli vest na Kranjsko, kako se godi Gozdarjevemu Janezu. In nikogar ni! Torej — vse me je zapustilo — vse, oče, mati — — —

Ha, najbolje je, da bi sam zaslužil nagrado petdesetih goldinarjev! Zadnjo kroglo sebi v glavo! Ha-ha-ha!

Zakrohotal se je divje, obupno. Zona ga je spreletela, da se je dvignil iz listja in dolgo prisluškoval vihri, ki je žvižgala v vrhovih smerek. Vsaka veja, ki se je odkrhnila in počila, ga je preplašila, da je zagomazelo do mozga.

Le polagoma se je umiril in se zakopal vnovič v listje. Premišljal je, ali res ni nikogar, da bi mu pomagal.

Tedaj mu zasiije sredi grozne duševne teme rešilni angelj njegov — spomni se namreč Rezike.

»Če me ves svet sovraži in zalezuje, ona mi bo gotovo pomogla in smilil se ji bom.«

Tako je mislil in upal. Takoj drugi večer se je odpravil proti Miheljnovi gostilni. Utrudilna pot, velik glad sta ga prisilila, da se je večkrat naslonil ob drevo ter si obrisal s čela potne kaplje.

Dospel je v dolino, truden in izmučen opolnoči. Smrtna tišina je vladala krog in krog. Niti zvesti čuvaj, velik kodrast pes, ki je sicer vedno lajal ponoči, se ni ganil.

Janez gre tiho v drvarnico, prinese lestvo ter jo pristavi pod Rezikino okno. Potem se ozre še enkrat naokrog in ko se ni ničesar ganilo, stopi lahno do okna, kjer varno potrka enkrat, dvakrat, ter pokliče: »Rezika!« Iz sobe začuje bolesten vzdih: »O moj Bog!« Okno se tiho odpre in Rezika mu proseče veli s trepetajočim glasom: »Beži, nesrečnež, če ne te vjemo! Lovci te nocoj pričakujejo — -- Beži — beži! Moj Bog!«

Več ni upala govoriti, le z roko je zamahnila, potem pa izginila v temi.

Janez je obslonel osupel ob oknu.

Predno se je zavedel, kaj da mu je pravzaprav velela, pridrve iz zakotja lovci in divje hite nad lestvo, katero z vso silo izpodbijejo, in Janez pade na mrzlo zemljo. Lovci planejo nanj kakor divji volcje nad zašlo ovco. Čeprav je Janez skušal otresti se nasprotnikov ter je marsikateri dobil udarec z nje-

govo težko pestjo na lice, zmogli so ga vendar in zvezanega tirali v hišo.

Tu so ga posadili za vrata, zaničljivo in škodoželjno se mu smejali ter popivali do ranega jutra. Janez se je naslonil na steno, ugriznil se v ustnice in — molčal.

Med surovo družbo je bil tudi Hiršov Pavle, ki je posebno pikal in zbadal Janeza. Ravno njegova navzočnost je raztolmačila Janezu, kako je prišlo, da so ga vjeli.

Pavel je namreč dobro vedel, da mora Janez k ljudem, če se hoče preživeti v toliki zimi. Ker pa kot tujec drugje ni mogel iskati pomoči, kakor pri Miheljnu, sklepal je iz tega, da bi ga ondi najbrže vjeli. Zavriskal je radosti, ko se je domislil, da je napočil dan, da se kruto osveti nad Janezom zaradi Rezi-ke.

Hitro se je napravil in šel v Ljubno po lovce in biriče. Razodel jim je načrt. Bili so zadovoljni in štirje so takoj odšli na lov. Nastanili so se pri Miheljnu, podnevi dremali na peči, ponoči pa stražili skriti ob skednju in stelniku.

Samo dva dni so čakali in posrečilo se jim je, da so zasačili svoj plen.

Ker se je pa krčmar Mihelj zelo počasi obračal ter kazal kaj mračno lice, zahtevali so od lahkono-ge točajke Rezi-ke, da bi jim stregla. Ko jo je šel Mihelj klicat, rekla je, da ne more, da je bolna. Mihelj je ni dalje silil. Še rad je videl, da je imel izgovor, da so se lovci pred odpravili. In zares! Kako bi pač mogla zreti Janeza zvezanega in bi mu ne smela po-moči! Kako bi prenašala surove šale in grde klet-vine pijanih neotesancev!

Položila je vročo glavo na belo vzglavje, katero ste porosili bridki solzi iz ljubezni potočeni po lepem licu.

Ko se je gospodar vrnil in povedal gostom, da je Rezika bolna, tedaj je jezno zarenčal Pavle: »Seve, če je treba poštenim ljudem streči, je bolna. Če bi bilo pa s tem prokletim potepuhom vasovati, bi bila pa zdrava!«

To je bilo pa Mihelju že preveč. Poznal je pre-dobro poštenost svoje hčere, katero je tako zelo ljubil, saj mu je bila popolen odsev prerano umrle blage žene, katera je zasadila zgodaj v hčerino srce duševnih vrlin, ki so zbog mnogoterega trnja in raznih nevarnosti razcvitala čudo krasno v duši preproste mladenke. Prepričan je bil, da ni nikdar vasovala in da je tudi sedaj le sila prignala Janeza pod njeno okno. Zato je jezno topotnil z nogo ob tla ter se potegnil za njeno poštenje:

»Še eno tako, pa te vlečem vun na sneg, da bo-deš vedel, kedaj si kaj takega govoril. Tu sem jaz gospodar in v moji hiši mi ne bote obrekovali pošte-nih ljudi!«

Janez se je hvaležno in nekako ponosno ozrl na Miheljna, češ, pravo si govoril.

Pavlu je pa zažugal Mihelj:

»Ti pa nikar ne misli, če si zlodejsko izdal Janeza, da boš sedaj sleparil okrog Miheljna ter zalezoval našo Reziko. Nikoli ne bo tvoja! Dobro si zapomni! Od danes ne smeš več prestopiti praga moje hiše, dokler sem jaz gospodar!«

Ko se je zdanilo, vzdignili so se lovci, vzeli Janeza v sredo ter ga tirali v bližnji trg, kjer so ga dobivši nagrado za svoj »človekoljubni« čin, izročili gosposki.

Ko so odhajali, je Rezika gledala objokana skozi okno iz spalnice. Janez se je ozrl na ovinku, zamahnila mu je z roko zadnji pozdrav in si zakrila lice z rokami.

Janeza je pretreslo. Dvoje src je v tem trenutku šele jasno spoznalo, kako se ljubita. In le usoda ju je gnala narazen — morda za vselej.

VIII.

Janez ni dolgo ostal na Štajerskem v zaporu. Država je potrebovala krepkih moči, da se ubrani sovražnikom. In Janez je bil čvrst mladenič, da mu ga ni bilo vrstnika. Ker so izvedeli, da je skrivač, poslali so ga sredi zime z nekaterimi drugimi Kranjci, katere so tudi zalotili na Štajerskem, kjer so se hoteli prikriti gosposki, v Ljubljano. Tam so jih preoblekli v vojaške suknje in vežbali v orožju.

Zakaj nužno je bilo treba spomladi leta 1848 krepkih vojakov.

Posadka, kateri je zapovedoval feldmaršal grof Radecki s svojo odločnostjo in poveljniško zvedenostjo, je lahko zadušila uporni ogenj, ki se je zažgal sedaj tu, sedaj tam po Italiji. Toda kaj je koristilo, če se ni videl plamen, a v osrčju je pa še vedno tlelo. Treba je bilo le pravega vetra, pripravnega vzroka, in vstaja bi vsplamtela kakor mogočen požar, ki ga ni moči zadušiti z malimi močmi. In ta prilika se je nudila Italijanom 1848. leta. Francoskim prekucijam so sledili nemiri v Avstriji. V središču in na obodu je donel krik nezadovoljnosti. Vse se je skušalo osvoboditi starih postav.

Treba je bilo torej slavnemu vojskovodji izdatne podpore, da priori zopet dvoglavemu avstrijs-

skemu orlu prostost, da bode svobodno krilil nad prelepo Benečijo in krasno Lombardijo.

Nanovo zbrane čete so odrinile iz Ljubljane, ko so bile kranjske ledine in gore še večina s snegom pokrite. In uprav zato ni bilo popotovanje težavno, kakor v hudi poletni vročini. Niti gladu, niti vročine in žeje jim ni bilo treba trpeti; na večer so pa dobili pri gostoljubnih slovenskih kmetih, katerim so se smilili sinovi, gredoči na boj, gorke odeje, da niso prezebali po noči.

Na tem potu se je sešel Janez nekega večera s tovarišem Francetom, bajtarskim sinom iz Doselja. Ujeli so ga kot skrivača in ga utaknili v vojaško suknjo.

Le-ta mu je povedal žalostno vest z doma.

Bilo je nekega večera pred pustom. Nebo je bilo le ponekodi oblačno, mrzel sever je popihaval prekó snežene odeje, otresal gosto ivje z drevja in piskal skozi drevesne vrhove, da so se globoko vpogibale gole veje. V r—skem zvoniku je odbilo uprav polnoči. Votlo je brnel glas ter odmeval od bližnjega hriba, od koder se je čulo hripavo lajanje lisjakovo. Iz trga R. je prihitel v plašč zavit možak. Kučmo je imel pomaknjeno na oči, da je bilo komaj videti malo obraza izpod nje. Sneg je škripal pod njegovimi nogami, in večkrat se je celo izpodtaknivši opotekel, da se je komaj vzdržal v ravnotežju. Mož je nekaj govoril sam s seboj, in čuti je bilo, da je zelo nezadovoljen, — da je celo strastno razburjen.

Ko dospe do ozke brvi, ki vodi čez globoko kamenito strugo, po kateri teče le ob deževnem času deroč hudournik, odgrne plašč, da bi bolje videl po brvi, ter zajedno izpusti poluglasno: »Nikoli več!« Na sredi poledične brvi pa mu izpodleti, slab

držaj se odlomi, in ponočni prišlec pade znak na kamenje v globoki jarek.

Bolesten krik se je razlegal po okolici — toda nihče ga ni čul. Le burja je še silneje zatulila in izza oblakov je pomolil mesec zvedavo svoj obraz, kakor da je čul klic na pomoč — in zopet ni bilo sledu o živem bitju.

Drugo jutro so pa pripeljali iz trga R. na saneh ranjenca ter ustavivši se sredi Doselja, povprašali kje je Gozdarjeva hiša. In kakor bi trenil, raznesla se je po mali vasici vest, ki je pretresla globoko vse sosede: »Gozdar se je sinoči nevarno pobil«.

In France je dostavil, da vsa srenja trdi: »Samo fant je kriv! Samo njegova trma. Doma naj bi bil. posestvo bi nanj prepisal, pa ne bi bilo vseh teh nadlog na Gozdarjeve.«

Janeza je ta novica grozno potrla.

»Kaj hočem na svetu,« si je mislil, »očeta bom pokopal, mati gotovo žalosti umrjo — in morda še predno se vrnem domov. In vsega sem kriv gotovo jaz — samo jaz. Sodi me soseska — in obsoja! Prav ima! Kriv sem! Kri za kri, glavo za glavo! To je velikanski greh, in le s smrtjo morem nekoliko zadostiti! Naj me podere laška kroglija — čim prej, tem bolje. Veselo hočem iti prvi v boj, da me gotovo ne izgreši marsikomu tako nemila — a meni zaželjena svinčenka.«

Take misli so se Janezu podile po glavi. Obup in kesanje, žalost in nekdanja drznost sta se bojevali v srcu. Vojska je hrumela v njegovi duši. Kakor vihar, ki lomi v lepem drevesa, tako se je v njegovem srcu vse zrušilo, vse potrla.

Krog in krog je vstajala probujena narava iz zimskega spanja, zakaj stopali so že po lepi italški ravnini. — Lepa spomlad je polnila marsikatero srce z novimi nadejami in krasnimi upi, le Janez ni želel, ni upal drugzega, kakor smrt.

IX.

Avstrijske čete so bile v Italiji po vstaji v Milanu in po odpadu Benetk v veliki nevarnosti. Mnogo posadk je bilo obkoljenih od vstajnikov tako, da se je bilo bati, da bode vojska razkosana in popolnoma premagana. Le Mantua in Verona sta bili še v Radeckega rokah, v tem, ko je na stolpih vseh drugih italijanskih mest že zaplapolala trobojnica mlade Italije, katere vojsko je vodil navdušeni Karol Albert, poln nade in upa, v boj zoper Avstrijo.

Divno je plavalo dne 6. maja 1848. leta zlato solnce izza gorâ ter posvetilo na lepo Lombardijo. Veselo je je pozdravila narava, in drobne cvetice, ki so komaj razvile popke, so obračale s kristali nakičene čašice proti njemu, kakor bi mu želele dobro jutro. Škerjanec se je pa vrtil visoko v zraku in slavospeval svojemu stvarniku, drobeč jutranjo pesmico.

Sicer je še vladala globoka tišina, in lahke meglice, ki so legle čez noč po vinogradih, so se topile v prvih žarkih mladega jutra.

Toda kmalu se je zastrlo nebo nad Verono in sosednim gričem sv. Lucije s črno-sivimi oblaki. Bobnelo je, da se je pretresala zemlja. Sedaj pa sedaj se je prikradel skozi gosto meglo žareč blisk.

in namesto škrijančeve pesmice se je čul vik in krik — kakor hesnečih in umirajočih, žvenket in brenket orožja, — ropot in topot vozov in konjskih kopit, — vmes so pa orili harmonični zvoki vojne godbe. — Bili so tedaj Avstrijci z Italijani krvavo bitko pri sv. Luciji.

Tedaj je rabil tudi Gozdarjev sin puško prvič za to, da je branil domovino. Če prav je sprejel puško, do tedaj njegovo najljubšo družico, iz rok oblasti kot neprijetno breme, ter iskal v vročem boju le smrti, je sklenilo dobrotno nebo uprav nasprotno.

Puška, ki ga je zvodila na sklizko pot, da je že skoraj strmoglavil v brezdno gotove pogube, naj ga privede zopet na pravo stezo življenja, vrlin in poštenja. Ne smrti, marveč dan novega življenja naj mu zasije iz vročega boja!

Polegel je bojni vihar; solnce je zopet gledalo na pijemontske ravnine in gorice.

Toda žalosten prizor je bil to!

Polje je bilo pomandrano, hiše požgane in zidovje porušeno. Sredi polja so se dvigali dolgi grobi. v katerih so spali neizdramno spanje hrabri vojaki, katerim je svetila sablja zadnjo luč, katerim je pel boben mrtvaško pesem.

A mnogo jih je še trpelo in ječalo v velikih hiši britkosti in bolečin, v veronski bolnišnici. Med temi je bil tudi Gozdarjev Janez. Toda ni se jezil, da mu je prizanesla smrt, marveč voljno trpel ter srčno hrepenel, da bi mogel videti še svoje stariše, ali vsaj svojo mater živo. Da bi se nekoliko umiril ter oveselil svoje stariše, je pisal iz Laškega v Doselje.

Dragi stariši !

V bolnišnici sem — v lepem laškem mestu Veroni. Toda nikar se tega ne prestrašite, marveč veselite se! Tu je kraj izpreobrnjenja zame, tu začnem. ko mi Bog povrne ljubo zdravje, novo življenje. Usmiljena sestra Marija pa, ki mi tako ljubeznjivo streže, ki piše pismo mesto mene, mi je v britkosti najboljša tolažnica in svetovalka. Da pa izveste, kako sem došel v ta kraj, hočem Vam ob kratkem povedati. Kaj več ustno, če Bog dá, da se še kedaj srečno snidemo. Zakaj slišal sem o očetovi nesreči. — O, da bi jim Bog dal še ljubo zdravje!

Kam, da sem zašel na Štajerskem, že veste. Saj so oče izvedeli zadosti, da, preveč, ko so me prišli iskat, kakor mi je povedal neki znanec, ki je tudi tukaj na vojski. Ne dolgo po očetovem odhodu so me vjeli, vtaknili v vojaško suknjo ter me poslali z drugimi vred na Laško. Čisto nič mi ni bilo za življenje — samo smrti sem si želel. Zelo sem se razveselil, ko sem čul začetkom maja, da se v kratkem spoprimemo s sovražnikom. Prostovoljno sem se oglasil, da sem bil prestavljen na najnevarnejše mesto. Naloga nam je namreč bila, braniti sovražniku vas sv. Lucijo. Poskrili smo se za zidovje na pokopališču ter pričakovali sovražnika. Ko je naznanil čuvaj s cerkvenega stolpa, da se bližajo Italijani, zavriskal sem veselja, kakor tudi nekateri drugi drzni moji tovariši. Na vseh straneh so začeli grometi topovi, da kmalu ni bilo videti slonca, dasi je plavalo v najlepšem svitu po jasnem nebu. Veselo smo streljali na bližajoče se sovražnike, katerih glavni namen je bil, da nas prepode s holma sv. Lu-

cije. Zato so se valile od vseh strani ogromne čete proti naši mali posadki. Zakaj nasprotnikov je bilo vsaj še enkrat toliko, kakor naših in mi smo se morali braniti na vseh straneh. Kroglice so se vsipale kakor toča na nas ter nam žvižgale okrog ušes. Mnogo jih je padlo, le mene se ni hotela usmiliti nobena, čeprav sem si zelo želel smrti. Dasiravno smo sipali neprenehoma svinčeno zrnje na sovražnika, drli so neustrašeni Pijemontezi kakor besni v ogenj ter nadomestovali padle vojake z novimi četami. Kmalu smo se gledali z oči v oči. Kakor levi smo se zakadili z nasajenimi bajoneti vanje ter jih srečno porinili nazaj. Ali ob tem se jim je posrečilo, da so nas popolnoma obkolili. Bili smo čisto ločeni od Radeckijeve vojske. Tedaj so začeli z nova streljati na nas. Zid je bil že ves razbit. Le nekoliko je bilo še celega in za tistim jih je bilo nekaj v zavetju. Kar pa prihrumi težka kroglica iz topa, razbije zid ter jih podsuje pod razvalinami. A zajedno udari tudi mene težak kamen, da se nezavesten zgrudim na tla. Kako je bilo dalje, ne vem. A zmagal je vendar Radecki.

Zvečer, po končani bitki, so prišli vojaki, da so prenesli ranjence v bolnišnico. Pokopališče pri sv. Luciji je bilo menda kar pokrito z mrtveci in ranjenci. Tudi moje tovariše so izkopali izpod zidu. Mnogo jih je zaspalo pod njim na veke — a jaz nisem bil smrtno poškodovan in sem se kmalu zavedel. Drugo jutro nas je prišel sam Radecki obiskat. Sivolasi mož je hodil med nami ter nas tolažil, kakor skrben oče svoje bolne otroke. Da, celo sovražnikom, katerih čete je prepodilo in porazbilo gromenje njegovih topov, je bil prijazen in dobrosrčen.

Ko se toliko pozdravim, da bom mogel hoditi, upam, da dobim odpust ter se zopet vrnem domov — toda ne več stari Janez. — Puška me je zapeljala. puška me je tudi spokorila in izpreobrnila. Upam, da mi je Bog odpustil, — da mi odpustite tudi Vi, dragi stariši !

Na srečno svidenje!

Vaš hvaležni in skesani
Janez.

V e r o n a, maja 1848.

Tako je pisal domov Gozdarjev sin. In ko je brala tožna Gozdarka sinovo pismo, je jokala in točila solze — veselja ob postelji svojega za smrt bolnega moža. Od silnega padca ni namreč nič več okreval, hiral in hiral je, da so menili sosedje: Kar zdaj zdaj bo ugasnil.

Ko je oče čul sinovo pismo, se je vzradoval ter miren rekel: »O Bog, po pravici sva trpela s sinom! A sedaj upam, da me rešiš iz doline solz.«

Še tistega dne je pozvonilo za sveto obhajilo. Iz Doselja je pa hitelo staro in mlado s prižganimi svečami na razpotje h križu, kjer so čakali sivolasega župnika, ki je prišel previdit Gozdarja.

Ko so po svetem opraviu pokazali častitljivemu starčku Janezovo pismo, je župnik ginjen dostavil iz sv. pisma:

»Kako nerazumljive so božje sodbe in neizvedljiva njegova pota.«

Doseljani pa, ko so za nekaj dni stražili mrliča pri Gozdarju, so govorili samo o vojski, o strašnem boju pri Sv. Luciji in pa o moči cesarskih, ki so tako nabrisali nemirnega Laha.

X.

Štiri leta so pretekla, odkar je bil Janez vojak. Vročega poletnega dne so na Gozdarjevem vrtu sušili seno. Gozdar — Janez — je nekaj krog dreves privezoval, mlada Gozdarka je pa pridno sukala grablje ter mešala ograbek sena. Tam pod košato jablano je pa sedela babica Mina ter pestovala vselega vnučka, ki je bil živ, da se je smejal kot grlica — smejačica.

Brhka, mlada gospodinja nam ni neznana. Janez se je moral ženiti — mati je bila prestara za gospodinjstvo; mlade moči je bilo treba.

Sosedje so mu izbirali in ponujali neveste, ali Janez je imel že izbrano. Ni še pozabil Rezike. Mislil je nanjo, videl jo je v sanjah, kako mu je zamahnila zadnji pozdrav in kako je zakrila obraz ter zahtela. Ničesar več ni slišal o njej. Poizvedoval je pri drvarjih, ki so se vrnili s Štajerske. Od njih je čul veselo poročilo, da Rezika — še ni omožena. Hitro na pot, hitro snubit! Napravila sta se s stricem preko Korotana — in dobro sta opravila.

Rezika se je razveselila snubača. Ljubezen, ki je vzknila v njenem srcu, ni umrla.

Čudil se je pa oče Mihelj in otresal z glavo. Ali nazadnje je pa dovolil v ženitev, češ, naj bo; sin ostane doma, hči naj gre pa na Kranjsko, odkoder je bila njena mati.

In še tisti predpust so stare in mlade Doseljčanke napasle radovednost, ko so videle prvič — nevesto s Štajerske.

Tistega dne, ko so Gozdarjevi sušili seno, je tretinil Brence vaškemu čredniku. Prišel je zavračat kravo tam za drenovim grmom ter pomenljivo kimajoč gledal srečno Gozdarjevo družino. Gotovo se je spomnil sekacijona in laške vojske, pa Gozdarjevega skrivača. V tem si je natlačil čedro in ukresal ogenj; nato je pomolil glavo čez plot in zavpil nad Janezom:

»No, danes je pa ura, danes! Táko bo seno, kot orehova jedrca!«

»Saj je bomo res lepo spravili,« odvrne Gozdar.

»Bog varuj nesreče!«

Brence se je potem obrnil, počil z bičem, potegnil dim na globoko iz svoje pipe, ki bi mu bila kmalu ugasnila, ko je govoril z Gozdarjem, stresel nekoliko z glavo ter dejal sam pri sebi: »Kdo bi si bil mislil, da se vse tako lepo prekrene in tako srečno. Pa reci kdo, da se svet ne suče!«

K o n e c.

Z 11. snopičem »Ljudske knjižnice« pričnemo izdajati povest »Zadnja kmetska vojska leta 1573.« Upamo, da svojim čitateljem ž njo ustrežemo. Neki moder mož je rekel: »Poglejmo nazaj, da pridemo naprej.« Koristno in podučljivo je, pogledati nazaj, kako se je v preteklih stoletjih godilo kmetškemu stanu in kako si je skušal pomagati zlepa in zgrda, pa mu je vselej izpodletelo. Kdor bo pazno bral to povest, bo našel tudi prave vzroke, zakaj si kmetje kar niso mogli izboljšati svojega žalostnega stanja; manjkalo jim je krepke organizacije. Ko bi bili ti takrat organizirani v trdnih »Kmetških zvezah«, bi bili gotovo prišli do svojih starih pravic. In tako upamo, da bo zlasti kmetiški stan iz te povesti spoznal kako koristno je zanj, da na vse kriplje podpira »Kmetške zveze«, ki jih zdaj ustanavlja »S. L. S.« In tako bo branje te povesti rodilo sad, ki bo prinesel stoteren dobiček! — Zanimiva pa je ta povest še zlasti v naših časih. V tej povesti namreč vidimo, kakšno moč so pred tristo leti še imeli grajščaki, kako so neusmiljeno pritiskali na svoje podložne kmete-tlačane, zlasti Franc Tahi, grajščak na Susjedgradu onkraj Brežic, pa tudi premnogi drugi. In danes vidimo, da ginejo predpravitve grajščakov kakor kafra in bodo morale kmalu izginiti.

Upamo da to ne bo nikogar motilo, če se povest ozira posebno na hrvaške kmete; mož, ki je povest napisal, je bil Hrvat (Avgust Šenoa, rojen 1838. v Zagrebu, umrl kot mestni uradnik v Zagrebu leta 1881, vsled bolezni, ki si jo je bil nako-pal po zagrebškem potresu, ko je moral pregledovati porušene hiše), pa tudi zgodovina nam pripo-veduje, da so bili v tej zadnji kmetški vojski naj-bolj prizadeti hrvaški kmetje, kajti slovenski, zlasti kranjski, so bili postali zaradi ponesrečenih uporov prejšnjih let (od l. 1503 — 1515) previdni in nezaup-

ljivi; vendar pa je bil vojaški poveljnik te kmetске vojske Elija Gregorič, Kranjec, doma blizu Toplic na Dolenjskem. (Zmagovalci so ga na javnem trgu v Zagrebu kronali z razbeljeno železno krono in je umrl grozne smrti kot premagani kmetски kralj.) Sicer pa se je kmetom po Slovenskem godilo enako slabo kakor po Hrvaškem.

Velespoštovana rodbina ranjkega slavnega pisatelja nam ie (po posredovanju vč. g. Janka Barteta v Zagrebu) prijazno dovolila, da smemo povest preložiti v slovenski jezik: Bodí vsem izrečena na tem mestu zahvala!

Ti pa, slovensko kmetsko ljudstvo, ki se boriš za svoje pravice, spoznaj iz te knjige, da so trpeli tako že tvoji dedje in da se le s trpljenjem ustvari boljša bodočnost.

»Le trpljenje naših dni
nam veselje posladi.«

(A. M. Slomšek.)

Uredništvo „Ljudske knjižnice“.